84(2=Кар)7-46
К88

Ахмат Къобан улу

Врач
ауругъанны дарман
бла багъа эсе, чаличы
кюлкю бла багъады.

А. Кубанов

Ахмат Къобан улу

Кюзгю

къысха ушакъла

(1975 - 1985)

СТАВРОПОЛЬ КИТАБ БАСМАНЫ
КЪАРАЧАЙ-ЧЕРКЕС БЁЛЮМЮ
ЧЕРКЕССК 1989

84 (2-Кар.) 7—46
К 88

Китабны суратларын
Ю. Карданов салгъанды.

Кар. 3844

Карачаево-Черкесская
... имени
БИБЛИОТЕКА

К $\frac{4702280000 - 67}{М\ 159(03)\text{-}88}$ 60—89

ISBN 5—7644—0006—6

© Ставрополь китаб басманы
Къарачай-Черкес бёлюмю, 1989

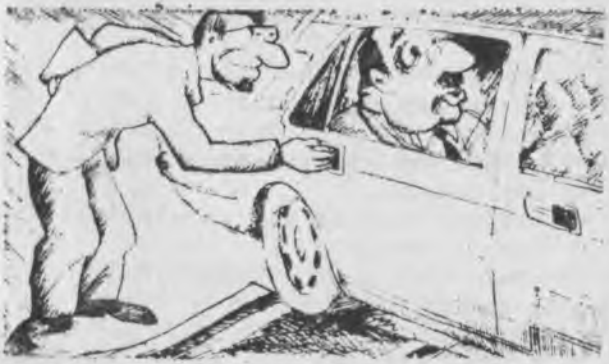

БАШЧЫ БОЛСАНГ, БАШЛЫ БОЛ..

* * *

— Къызчыкъ, тамада кесиндемиди?

— Огъай...

— Къайдады?

— Къайдам...

— Бюгюн келликмиди?

— Билмейме...

— Ма муну бла юч кере келеме, эгечим, сени ауузунгдан бу юч сёзден сора джукъ чыгъаргъа унамайды. Сени былайда секретарь этиб къалай тутадыла?

— Къуджур кёреме, къарнашым, сен...

— Нек?!

— Да не этерикдиле тутмай, бу сёзледен сора мени былайда джукъгъа юретмейдиле сора?!

* * *

— Экибиз бир элде туугъанбыз да?

— Бир элде...

— Экибиз бир классда окъугъанбыз да?

— Бир классда...

— Экибиз эки элни тамадасыбыз да?

— Тамадасыбыз...

— Алай эсе, экибиз джашаугъа бирча къараргъа керек тюлбюзмю?

— Керскбиз...

— Керек эсек, мен джашауну джарыкъ джанларын излеб айланиган сагъатда, сен къарангы джерлерин чучхуб нек кюрешесе?

— Джарытыр ючюн!

* * *

— Сени бла бир кесек урушайым деб келе турама... тамада.

— Не болгъанды?

— Да ол адамны, ишинден къыстарны орнуна, махтаб нек сирелдинг?

— Не этгенди сора ол, ишден къыстарча?

— Тюнене биз сени махтаб сёлешгеникде, ол кюлюб къойгъанды...

— Ол меннге тюл, сизге кюлгенди.

— Бизни небизге?

— Алдырланыу халигизге!

* * *

— Мен кеси кесими махтамагъанымы билесиз да!

— Айхай да, билебиз!

— Алай нек этгенимден да хапарыгъыз болур?

— Барды...

— Нек этеме?

— Сизни махтарыкъла алайсыз да ауузларын тыялмай тургъанлары ючюн.

— Аны биле эсегиз — таймай мени махтаб нек кюрешесиз?

— Къоркъмагъыз, Асхат Алиевич, ол адетибизни тыярыкъбыз.

— Къачан?

— Сизни тамадалыкъдан тайдырсала.

* * *

— Былай кеч этиб нек келдинг, Кямал, ишге?

— Кече джукъламагъаным себебли...

— Нек джукъламагъанса кече?

— Сени юсюнгден тарыгъыу джазама деб.

— Не этдинг да джазгъанынгы?

— Бериллик джерине бердим...

— Да, аллай бир къыйналыб айланмай бери келтириб кесими къолума тутдуруб къойсанг а?

— Нек?

— Да, аллай бир къыйналыб айланмай, мени къолума тюшерикди... къагъытынг.

* * *

— Чыракъ джанмайды, аланла, къаллайла бардырабыз джыйылыуну?

— Чыракъ неге керекди кюндюзгю кюн?!

— Бизге тюл, директоргъа керекди...

— Нек?

— Докладын окъургъа.

— Окъумай айталмаймыды кёлюне келгенни?

— Айталмайды...

— Башхагъа берсин да къойсун сора.

— Талай кюнню кюрешиб джаздыргъан къыйынын башхагъа къалай бериб къойсун?

— Джаздыргъапын демейме!

— Несин сора?

— Орнун!..

* * *

— Ол зам кибигинги да олтурта тур, а киши, президиумгъа, хаман кесинг чёгюб турма да.

— Сагыыш этмей сёлешесе, къатын...

— Да сенича адам шойду да ол да?

— Менича адам болгъаны ючюн къоркъама андан ансын, эртде огъунакъ да олтуртургъем...

— Нек къоркъаса?

— Бюгюн президиумгъа олтурса, тамбла къайда олтурлугъундан хапарынг бармыды?

— Огъай...

— Тиширыуну чачы узун да акъылы къысха деб аны ючюн айталла! Бюгюн президиумгъа олтурса, тамбла мени орнума олтурлукъду!

* * *

— Къуллугъунгу бек ауур асхатханса, акъсакъал.

— Да не этейим, къолумдан келгенни аямайма.

— Не этесе, къолунгдан келгенни аямай?!

— Ишчилерими биргелерине къошулуб, ашхы ишлеялгъанымы ишлейме... Андан сора не зат этейим?!

— Сора ишингден башынга бош болдунг, — бар!

— Нек?

— Ишчилеге къошулуб ишле деб иймегенек сени биз бери, аланы ишлетирге деб ийгенек!..

* * *

— Мен айтхан затны тындыралдынгмы, Тиинбек?

— Огъай...

— Нек?

— Мен законсуз-джорукъсуз затны, не бек кюрешсегиз да, эталлыкъ тюлме!

— Къартлыкъ хатерими этернк тюл эсенг да, тамада хатерими дамы этмезсе энди?

— Мени ишимде мен кесимме тамада.

— Да сора экибизден бирибиз терк огъуна къораргъа керекбиз!

— Нек?

— Да бир ишде эки тамаданы тутаргъа неге керекди?

* * *

— Аланла, бу адамны аллына барыб, эки къолубузну бирден узатсакъ, бир къолуну учун эриниб бере эди, энди былай нек болгъанды?

— Къалай?

— Бир къолубузну узатсакъ, чабыб келиб, эки къолу бла бирден тутады...

— Аны несине сейирсинесе сора?

— Да сейирсинмея!.. Адамны иги джанына бурулгъаны бизге да къууанчды.

— Иги джанына бурулуб этмейди ол алай...

— Нек этеди да?

— Ишден къыстай башлагъандыла.

* * *

— Нек эртделегенсе, а джаш?

— Къуллугъумдан башыма бош этсегиз деб, аны ючюн келе келген эдим.

— Нек кетесе?

— Мен кесими орнумда олтурмагъанымы тамам ангылаб бошагъанма да, аны ючюн.

— Да тохта сора, иги джаш, бир кесек тёзерге кюреш.

— Нек?

— Да орнунгда олтурмагъанынгы ангыламай тургъан сагъатынгда тутуб туруб, энди, орнунгда болмагъанынгы ангылагъанынгда, къагъыб алыб къалай къысдаб иейик?

* * *

— Былай шош нек болгъанса, а киши, аругъанынг-затынгмы барды?

— Джокъду джугъум да... джюрегим къыйналгъандан башха.

— Неге къыйналады джюрегинг?

— Тамадабызны къысдай айланадыла.

— Сора аны несине къыйналаса да?

— Анга тюл, кесиме къыйналама...

— Нек?

— Аны кесиме кючден илешдиргенем улху бла, энди келгеннге уа аллай бир ачха къайдап табарыкъма?!

* * *

— Алан, билемисе, сенинге керти кёлюм бла сукъландым...

— Нек?

— Аламат ишинг барды!

— Эшта-эшта, алай кибик кёрюнгенлигине, бек келепен ишди ишим.

— Да танг атханлы къарайма да, къагытлагъа къол салгъандан ёзге, джукъ этиб кёрмейме...

— Да кёзлеринге къаратыргъа керекди сора...

— Нек?

— Къагытлагъа къол салырны аллы бла аланы окъуб кюрешгеними кёрмеймисе?!

* * *

— Аланла, ол хапарны эшитдигизми?

— Не хапарны?

— Тамадабызны ишден чартлата айланадыла!

— Чартлатхандан озуб чортлатхан огъуна этсинле, аны несине къыйналаса?

— Мен ангамы къыйналама сора?

— Неге къыйналаса да?

— Кесибизге...

— Нек?

— Аны орнуна андан да аман биреу тюшюб къалса къалай этерикбиз?

* * *

— Алан, не дауурду бу? Къулагъыбызгъа бир солуу алыргъа къойсанг а...

— Сиз, къалай сюйсегиз, алай этигиз, мен а бу адамны тюб тамырын ачхынчы тохтамазгъа деб кеси кесиме ант этгенме!

— Кесинги тамырынг ачылыб къалса уа?

— Мени тамырым алай сай джерде тюлдю.

— Да алай эсе, алай дженгил ачыб къалай къойдунг да тамырынгы?

— Нем бла ачдым?

— Сёзюнг бла!..

* * *

— Ишчик излей келген эдим, акъсакъал...
— Не эте билесе?
— Назму джаза билеме!
— Андан сора уа?
Андан сора уа.. .тебсей, джырлай билеме!
— Андан сора уа?
— Гитараны, къобузну согъа билеме!
— Билгеплеринг бары да кёз ачхан затламыдыла?
— Хо!..
— Бар сора, джигит, джолунга, бизде кёз ача турургъа заман джокъду.

* * *

— Къаллайла эсе да таб оюм эте билмейсе, тамада!
— Таб оюм эте билмей эсем, сизге тамада болуб къалай турама да?!
— Таб оюм эте билгенинг ючюн туталла сени ишде дебми тураса?
— Енге уа?..
— Махтаннганынгы тохтатмасанг, бек дженгил къыстатырыкъбыз ишингден!
— Не зат этиб?
— Сен юретгенча ишлеб!

* * *

— Тамадаракъ ишде ишлер ючюн, билемисе, не зат этерге керекди?

— Билеме... Тамадалагъа джалына билирге керекди.

— Гюз айтмайса... Мен алай этеме деб къысталгъанма тамадалыкъ ишден...

— Къалай?

— Да не къалайы барды аны?! Кука халими кёргенлеринде, къыстадыла да ийдиле.

— Былайда бир кесекчик а джангылгъанса, къарнаш...

— Не бла?

— Кука халинг болгъанлыкъгъа, кукалана билмегенинг бла...

* * *

— Алан, мен бу адамны быллай къуллукъда къалай тутханларын ангылаялмайма.

— Мен да сени аны несине сейирсиннгенинги айыралмайма? Нек тутмазгъа керекдиле?

— Асыры джизги адамды, махтанчакъды!

— Неден белгилиди ол?

— Да хар сёлешгени сайын, мен алайма, мен былайма — деб, хар кимни кеси бла теиглешдириб турады.

— Да не этсин, хариб, кесинден сора кимни танымаса?..

* * *

— Биягъынлай тура кёреме, алан, сен.

— Нек тюрленирге керек эдим да?!

— Окъуб келген хапарынг чыгъа эди, анда акъыл кирмегенмиди?

— Бек уллу джангылдынг, алан, сен...

— Нек джангылама?

— Да акъылым чыкъмагъан эди сора, къалай кирлик эди?!

* * *

— Докладымы джаратдынгмы, алан?

— Магъанасы иги эди, бир затынгы джаратмадым джангыз.

— Неми?

— Асыры акъырын окъуй эдинг, айтхан затынг иги эшитилмей эди...

— Алайчыгъын мен кесим да эслей эдим, къычырыб окъургъа къоркъгъан эте эдим ансы.

— Кимден?

— Тамадабыздан...

— Нек?

— Бир татлы къалкъыб тура эди...

* * *

— Кёлюнг къалмасын, къарнаш, сагъыш этгенбиз да, сени ишингден чыгъарыргъа деб оноулашханбыз.

— Менден онгсуз адам табмадыгъызмы ишден чыгъарыргъа?

— Кимни чыгъарайыкъ да?

— Немеланы Немени.

— Да Немеланы Немени Немеси немеде ишлейди...

— Мени Немем а къайда ишлейди деб турасыз?!

— Да къайдам?.. Сен алкъын бизде джангы адамса...

— Алай эсе, билиб къалыгъыз: мени Немем — Немеланы Немени Немесини тамадасыды!

* * *

— Сени камбинатха башчы болур джаныг джокъду, джашым, башынгы бош джарлы этиб айланаса.

— Нек болмайды, атам?

— Башынг джокъду...

— Башымы уллу сагъышха къойдунг, тейри, атам...

— Нек?

— Да бирси кюн бир багъалы бёрк берген эдиле улхугъа деб, аны къалайыма киерикме, башым джокъ эсе?!

* * *

— Бу адамны кесибизге тамадагъа айырыб къойсакъ къалай кёресе, алан?

— Бек акъылсыз иш этерикбиз алай этсек.

— Нек?

— Да олсагъатда ол бизни джашаргъа къоймаз...

— Айыртыб айт...

— Да кёрмеймисе, хаман ишибизни хыртха уруб тургъанын...

— Да мен да аны ючюн излейме тамадагъа айырылырын.

— Не ючюн?

— Тамадабыз болса, кеси бардыргъан ишни хыртха уруб кюреширик болмаз!..

КЪЫЙСЫКЪ КИШИГЕ—КЪЫРКЪ КИШЕН..

* * *

— Нек келгенсе, Кертибий?

— Бир адамны ишден къыстасагъыз а деб, аны тилей келгенме...

— Ким адамны?

— Къараулл къартны...

— Не этгенди сора ол огъурлу къарт?

— Коллектив бла джарашмайды.

— Не ,тюйюшген-затмы этеди?

— Огъай, хариб, барын да тынгылаб тургъанлай этеди.

— Ангылатыб айт бери сора!

— Сёз ючюн... Ма... тюнене, биз барыбызда сени юсюнгден бир кюлкюлюк хапарны эшитиб, харх этиб кюлгеникде, бу, мыйыкъ тюбюне къараб къойгъан болмаса, тишин ачыб ышармады.

* * *

— Не болгъанды, Борис, нек джанаса?

— Да кёрмедигизми бу санчаны манга бусагьатда сылхыр деб сирелгенин.

— Не боллукъду аны ючюн?

— Къалай не боллукъду? Джангыз мени бетим бла тюл, сизни барыгъызны бетигиз бла да ойнайды ол!

— Къалай?

— Мен сылхыр эсем, сиз да сылхыр болургъа керексиз!

— Нек?

— Да биз барыбыз да бир колективде ишлейбиз сора, мен сылхыр болуб сиз акъыллы болуб къалай къаллыкъсыз?

* * *

— Бир айтырым бар эди, алан, санга...

— Билеме не айтырыгы...

— Къайдан билесе?

— Сен айтырыкъ затны манга сенден сора да кёбле айтхандыла.

— Ала санга аман адамса дей болур эдиле?

— Сен, алай айтмай, къалай айтырыкъса да?

— Иги адамса, дерикме.

— Иги адамса деб мени кесими юсюмден кесиме шыбырдамай, башхала да эшитирча айтсанг а?

— Да алай этемє десем, башхала ийнанныкъ тюлдюле... Анга къоркъама...

Карачаево-Черкесская

* * *

— Джарыкълыкъ ишлени баджарыргъа салсакъ деб чакъыртханбыз сени, анга къалай къарайса?

— Джарыкълыкъ ишлени къалай баджарлыкъма мен, мен дуниягъа джаратылгъан кюнюмден бери бир кере джарымагъанма сора?!

— Сени джарыргъа деб салмайбыз ары.

— Не этерге деб саласыз да?

— Ишлерге деб...

— Да ишлеген джеримде къоюгъуз да олтуругъуз сора... Мындан ары созуб айланмагъыз да.

* * *

— Бу адамны бош теджей болурмусуз алайгъа?

— Нек?

— Кеси къарт адамды да, къартланы джыйыб къоярыкъды тёгерегине.

— Сен теджерикни да билеме. Ол да, асыры джашды да, джашланы джыйыб къоярыкъды.

— Да къалай этейик да?

— Мен къарт да, джаш да тюлме, мени салыгъыз да къоюгъуз сора...

— Сен а совсем да джарарыкъ тюлсе?

— Нек?

— Аланы бири къартланы, бири джашланы джыярыкъ эсе тёгерегине, сен акъылсызланы джыярыкъса.

* * *

— Алан, бир зат сорайым сенинге...

— Сор...

— Юретиб тургъан болмаса, кесинг джукъ ишлемейсе, нек этесе алай?

— Да, иги джаш, мен юретген да этиб, ишлеген да этсем, бир адамгъа асыры кёб болмазмы ол?

— Экисин да этгенни кёбге санай эсенг, бирин эт сора...

— Къайсысын?

— Юретиб кюрешме да ишле!

— Телиге къара!.. Ишлей билсем юретибми кюрешеме сора?

* * *

— Нек демлешесе, алан, не болгъанды?

— Да демлешмей не этерикме, терс этсегиз!

— Не этгенбиз?

— Мени саным аны саныча эки бола тургъанлай анга, меннге да тенг хакъ тёлейсиз!

— Джангыласа, къарнаш, тенг тёлемейбиз.

— Къалай тёлейсиз да?

— Анга сенден эсе эки къат кёб телейбиз.

— Нек?

— Аны саны сеникинден эсе эки къатха гитче эсе да, ол кеси сенден эсе эки къат кёб ишлейди...

* * *

— Мен сени ишге кесиме алыргъа деб турама, сен анга разымыса?

— Огъай...

— Нек?

— Да сени ишингден мени не хапарым барды?

— Хапарынг бола-бола барыр... Меннге бусагъатда сени ишинг тюл, меннге тюзлюгюнг керекди.

— Алай эталлыкъ тюлме, тенгим, кёлюнг къалмасын...

— Нек?

— Санга тюз болсам, къыралгъа терс болургъа керекме!..

* * *

— Джолдаш директор, бу къагъыт кибикни мени къолума нек тутдурдугъуз?

— Бу бош къагъыт тюлдю, махтау къагъытды!

— Аны не болгъанын сормайма, нек бергенсиз деб сорама?

— Иги ишлегенинг ючюн!

— Да, алай эсе, муну къоюб, меннге бир тюмен тутдурсагъыз эди уа?..

— Алай къалай айтаса, Алий? Мени кесиме ачха саугъа этейик деб кюрешгенлеринде, аны унамай, муну сайлагъанма сора уа...

— Да тюз этгенсиз! Хар ким да кесинде болмагъан затны излейди.

* * *

— Бек тюрлю коллективигиз барды сизни...

— Неси тюрлюдю.

— Биринг бир затха аман десегиз, ол затха барынг да аман деб барасыз...

— Къуру да аман деб бармайбыз, иги затха иги деб да айтабыз...

— Аны да барыгъыз да бирге айтасыз... Башха тюрлю сагъыш эте билген джокъмуду ичигизде?

— Бар эди...

— Къайдады да?

— Къыстадыкъ...

* * *

— Экибиз да иш мизамны бирча бузгъанбыз сора, манга урушуб анга урушмай нек къойдугъуз?

— Анга урушхандан хайыр джокъ эди; аны ишинден башына бош этгенбиз.

— Мени да этигиз сора!

— Сени этерге боллукъ тюлдю.

— Нек?

— Сен иги ишлейсе.

— Сейир ишге къара!..

— Не сейири барды муну?

— Иги ишчини азабда къоюб, аман ишчини азат этгенигиз сейир иш болмай неди?!

* * *

— Боллукъмуду?..
— Кел, нек болмайды!
— Бир ишчик бла келе келгенем...
— Не ишчик бла?
— Ишлеген ишимден башыма бош этсегиз...
— Не болгъанды?
— Джукъ да болмагъанды... Ишиме тамам юрениб бошагъанма...
— Бизге юренирге дебми келгененг сора?
— Да юрениб бошагъан ишинги минг кере къайтаргъандан не магъана барды?

* * *

— Сен а, а джаш, не зат тилей келгенсе?
— Менми?.. Иш тилей...
— Не усталыгъынг барды?
— Усталыгъым джокъду... Былай, къалай-алай болса да, ашаучугъу-джалаучугъу да болгъан бир таша ишчик табсагъыз, нохта бау да этерем...
— Джетишмеген джеринг-затынг бармыды?
— Барды...
— Ненг?
— Ачхам!

* * *

— Къалай кёресиз, джолдашла, бизни ол джолда бардыргъан джыйылыуубуздан бери коллективде хауа тюрленнгенмиди?

— Игитда дейсе!..

— Къайсы джанына?

— Иги джанына!

— Сёз ючюн деб айтыргъа нек тартынасыз, айтыгъыз?

— Мен айтсам, боллукъмуду?

— Нек болмайды, айт!

— Сёз ючюн деб айтыргъа — олсагъатда къыш чилле эди, энди уа, джай чилле джетиб, дуния сейир тюрсюннге бёленнгенди.

* * *

— Сени къарнашынг абадан къуллукъда ишлей шойду да?

— Хо... Алай болса да аны манга ийнени кёзю чакълы бир болушлугъу тиймегенди.

— Да сен джюрюген джерде сени аллынгы киши нек тыймайды сора?

— Муну не сейири барды, къарнаш?

— Къалай болмайды?

— Мен ёмюр дуниямда алгъа бармагъанма сора, мени аллымы ким тыйыб кюреширикди?!

* * *

— Тюнене джыйылыу къалай барды, алан.

— Бек аламат!

— Махталгъан неда сёгюлген адам болдуму?

— Сенден къалгъанланы барын да махтады тамадабыз.

— Мени юсюмден тынгылабмы къойду?

— Огъай, сёкген этди.

— Менден сора адам табылмадымы сёгюлюрге?

— Сенден къалгъанла бары да джыйылыб аны махтай эдиле сора, аланы къалай сёгерик эди ол?

* * *

— Сенден иги ишлеген джокъду деб тура эдинг да, тамада, меннге...

— Да энтда турама алай айтыб...

— Сора ол кюн иги ишлегенлени атларын айтыб, мени атымы-чуууму да сагъынмай нек къойдунг да?

— Джангыз сени тюл, Джамалны да сагъынмадым шойт да...

— Ол сени къарнашынг болгъаны ючюн, тартыныб къойдунг, мени уа?

— Сени уа — къарнашымдан кем кёрмегеним ючюн...

* * *

— Къалай кёрдюнг, эгечден туугъан, бюгюн сёлешгеними?

— Аламат...

— Мен аламат этерге деб тюл, адамланы бир-бирлерине этерге деб чыкъгъанем!..

— Джетгенсе сора муратынга!..

— Кертн аллахынг ючюн? Эталдыммы адамланы бир-бирлерине?

— Эталдынг... Только адамланы бир-бирлерине тюл, аланы барын да кесинге!

* * *

— Юретиу ишле коллективде бек сериуюн барадыла, ол зат эсигизде болсун...

— Аны биз кесибиз да билебиз, алай а, не этейик, кюрешебиз...

— Кюреше эсегиз да, асыры учхара ишлейсиз...

— Да былай деб айтырча, бизде алкъын бир кере да осал иш болмагъанды.

— Осал иш болгъунчу сакълаб турургъа керек тюлдю, хар къуру да аманлыкъ бла кюрешиб турургъа керекди!

— Да аманлыкъ болуб бошамагъан затны аманлыкъ болгъанын къайдан билликбиз?!

* * *

— Джыйылыуда сени атынгы айтмай къойгъаным ючюн, айыб этме, алан...

— Аллах айыб этмесин...

— Не этерик эсенг да кечериксе, просто, айтайым деб тургъанлайыма, башымдан чыгъыб кетгенсе.

— Сени башынга кёкден бир уллу игилик тюшсюн огъесе...

— Кёлюнг бламы айтаса, алан?!

— Кёлюм бла...

— Нек?

— Да ол сен атларын айтхан адамланы ичлеринде, бу мени болсун дерча, джангыз бир джарагъан адам джокъ эди.

* * *

— Къайдан келесе, алан?

— Эки джау адамны бир-бирлери бла джарашдырыб келеме.

— Кимлени?

— Хасан бла Хусейни...

— Нек джау болгъан эдиле сора ала?

— Бир ит адам араларында тил этиб...

— Къалай джарашдырдынг да?

— Ол ит адамны юсюнден былагъа тил этиб...

* * *

— Алан, сенден мени бир кёлюм къалгъан джерим барды...

— Да айт, тынгылайыкъ.

— Мен джыйылыуда директорну хыртха ургъанымы кесине джетдириб нек къойгъанса?

— Ким айтады?

— Кесим!..

— Къайдан билесе?

— Да мен сёлешген сагъатда, зал таба къарагъанымда, сенден къалгъанла бары да къалкъыб тура эдиле.

* * *

— Тохта, алан, адам сёлешген сагъатда бир кесекчик сабыр бол да, не айтханына тынгыламагъа къой!

— Да аны несине тынгылайсыз? Муну осал адам болгъанын алай-алайсыз да билмеймисиз?

— Тур да айт сора, ауузунгу къысыб турма да!

— Аллах сакъласын!

— Нек къоркъдунг аллай бир?!

— Мен тил эте билмейме!

* * *

— Мен бу затха бир да ийнаналмайма...

— Не затха?

— Баладжанны он бармагъы алтынды дегенигизге.

— Да ийнанмай эсенг, бар да ишлеген сагъатында къолларына къара!

— Баргъанма. Тюнене ол ийнек саугъан сагъаатда сау сагъатны аны бармакъларына къараб тургъанма.

— Не кёрдюнг да?

— Джангыз бир алтын джюзюк!

* * *

— Менинге бу джол бюсюреу нек бергенигизни бир ангылатыгъыз, ха-а.

— Сау бир айны узагъына бир кере да иш мизамны бузмагъанынг ючюн.

— Чий ётюрюкдю бу!

— Къалай?

— Сау бир айны узагъына мен мында болмагъанма.

— Къайда болгъанса да?

— Отпускада!..

* * *

— Алан, бир зат сорсам айыб этмезмисе?

— Нек айыб этеем сора, сор!

— Сен хаман да джыйылыугъа кечигиб нек келесе?

— Эртде келсем сенича президиумгъа чёгерге керек боллукъма.

— Да нек къачаса сора аллай бир ол сыйлы джерден?

— Менинге эм сыйлы джер къалайы болгъанын билемисе?

— Огъай...

— Менинге эм сыйлы джер — сен болмагъан джерди!

* * *

— Мен сеннге ненча кере айтханма, бу тели къылыгъынгы къой деб?

— Не тели къылыкъды ол?

— Хар сёлешгенинге сёз къошуб турма да, тур да айтсанг а айтырынгы!

— Не айтырыкъма?

— Не айтырыкъса айтыб а — кесинги ишинги юсюнден айт!

— Мени ишим — сёлешген адамгъа сёз къошуб барыуду!..

* * *

Сени нек чакъыртханымдан хапарынг бармыды?

— Огъай...

— Сен кесинги бир кесек эслеб джюрютюрге керексе.

— Эслеб джюрюмей, мен не зат этеме сора?

— Коллективни бетине тамгъа саласа, дейдиле.

— Тейри, тамада ,бу зат, кимден чыкъгъан эсе да, чий ётюрюкдю. Алай тюлдю!

— Къалайды да?

— Оллахий да билляхий, ант-кърал этиб айтама, коллективни бетине тамгъа салгъанны къой эсенг, джангыз бирине бармакъ учуму да тийирмегенме!..

НАМЫССЫЗ АДАМ—НАСЫБСЫЗ..

* * *

— Иги адамны джауу кёб болад дейсе, алаймыды?

— Алайды...

— Къайдан билесе?

— Кесимден...

— Аман адамны уа?

— Аныкъы андан да кёб болады...

— Муну уа къайдан билесе?

— Муну да кесимден...

— Бир адам аман да, иги да болаллыкъмыды сора?!

— Нек болалмайды, эки бетли болса?!

* * *

— Арт кёзюуде мен бир къуджурла болуб тебрегенме, аланла!

— Къалай?

— Да къайдам, адамла кёзюме бир уллула болуб, ол мардада кёрюнюб башлагъандыла.

— Къоркъма сора, бир кесек тюзеле башлагъанса!

— Къайдан билесе?

— Алгъаракълада айтхан сёзлерингден...

— Алгъаракълада не деем сора?

— Адамла кёзюме не эсе да бир гитчечикле болуб кёрюнюб тебрегендиле деенг...

* * *

— Алан, ийманны хакъына, айыб этме, бир зат сорайым сенден...

— Билмегенин соргъан адетди, сор, джаным...

— Сен хаман бу махтаныб тургъанынгы къачан къоярыкъса?!

— Башы болгъан махтанган да этеди!..

— Да башынг болгъандан не келеди, шохум, башынгда джугъунг джокъду сора?!

— Бу джолдан тели сёз айтыб бир да эшитмегенем мен сени, тенгим!

— Нек?

— Да бу джай чилледе башына бёрк кийиб ким айланады сора?!

* * *

— Мен тюнене бир сейир зат кёрдюм, джашла, ант-къурал этиб кюрешсем да, ийнандыраллыкъ болмам сизни ол затха...

— Да айт бери, айтырыкъ эсенг... Ийнанган-ийнанмагъан бизни кесибизни ишибизди.

— Къуран бла ант этеме, джашла!..

— Алан, сен, хаман ант этиб нек тураса, аллы бла аны бир ангылат!

— Ант этиб айтмасам, ким ийнанныкъды мени сёзюме?

— Нек ийнанмайды, тюз айтсанг?!

— Тюз айтырыкъ болсаммы кюрешеме сора ант-къурал этиб!

* * *

— Орамны кетиб баргъанлай бир адамны джюрек аурууу тутуб къалды да... сен кёрген.

— Сора уа?

— Бар андан — иш этиб къараб турдум, алайда анга бир деб бир адам болушлукъ этмеди...

— Да алагъа къараб турмай, сен, кёрген эсенг, кесинг этсенг а болушлукъ!

— Мени андан сора да ишим бар эди...

— Не ишинг?!

— Шахарчыланы халилерин сынаб, къагытха тюшюрюрге керек эдим...

* * *

— Ол сени тенгинг шойду да, нек сёгесе?

— Тюлдю тенгим! Тенгим болса, мени энишгеде къоюб, кеси ёрге чыгъыб кетмез эди...

— Тенг болургъа излеб, джукъ этемисе?

— Да не этерикме этиб, энишге тартыб кюрешеме, ёргеден ёрге миниб баргъан болмаса ,бери тюшерге унамайды ансы.

— Да анга тенг болургъа излей эсенг, мен санга бир зат юретейим...

— Юрет!

— Аны энишге тартыб кюрешме да, кесинг ёрге илинирге кюреш!

* * *

— Салам аликум, алан!

— Аликум салам!..

— Былай ачыулу некше бюгюн?

— Бюгюн деме да, бусагъатда де...

— Нек?

— Аман адамгъа тюбегенлей, эрлай шайтанларым къозгъалыб къаладыла...

— Кимге тюбегененг да?

— Сеннге дери — кишиге огъай...

* * *

— Озгъунлукъну нек къоймайса, эгечим?

— Да не этейим, къарнашым, башха зат эте билмейме.

— Мынга къалай юренигенсе да?..

— Бу зат мени къанымда барды.

— Да къан ышаныг да кёрюнмейди, эгечим...

— Къалай кёрюнмейди?

— Да къаныг болса, кесиги атанг тенгли адам бла сёлешген сагъатынгда бир кесек къызаргъан этеригенг...

* * *

— Алан, сен бу асылсыз ишлеринги къачан къоярыкъса?

— Не зат этеме?

— Тил этесе!

— Сен мени алкъын иги танымай кёреме сора...

— Таныгъанны къой, сени башынгда пенча акъ тюгюнг болгъанына дери огъуна санаб берликме!

— Уллу джангылдынг сора!

— Нек джангылама?

— Мени башымда бир акъ тюгюм да джокъду алкъын!

* * *

— Сен бу аман къылыкъны къачан къоярыкъса?

— Не къылыкъны?

— Адамлагъа джумдурукъла бла чабыуну!

— Кюрешеме къояргъа излеб... Тыялмайма ансы.

— Не, джумдурукъларынга башынгы къарыуу джетмеймиди?

— Джетмейди...

— Нек?

— Да... башымдан эсе джумдурукъларым абаданды.

— Алай эсе, сора — орунларын ауушдур!

* * *

— Ой, сени таулу болгъанынгы голия огъесе!.. Джоюлуб бошагъан кёреме сен!

— Нек дегенлигингди?

— Юйюнгю юсю бла озгъанымда да, джуукъ бол деб бир ёзден сёз айта билмединг.

— Ишленмегенликден айтмай къойгъанды деб тура эсенг, джангыласа.

— Нек айтмадынг да?

— Къоркгъан этдим, алан...

— Неден къоркъдунг?

— Келиб зат этиб къалырса деген оюмдан...

* * *

— Ол озуб баргъан адамны иги таныймыса, алан?

— Таныйма...

— Къаллай адамды?

— Джокъду хатасы.

— Мен да алайд деб тура эдим... Энди кёлюм чыкъгъанды...

— Нек?

— Кеси кесин асыры бек сюйген адамды!

— Къайдан билдинг?

— Бир джолда экеулен да болуб тюерге чабханларында, къайырылыб тохтагъан болмаса, артха ыхтыныргъа унамады.

* * *

— Тюнене аман уллу дауур чыкъды бригадада...

— Да биягъы сенден чыкъгъан болур эди къайгъы...

— Къайдан билесе?

— Да аны не билгени барды?! Къайгъы бары сенден чыгъады!

— Тейри, шохум, бу джол бек уллу джангылдынг.

— Къалай?

— Мен, къайгъыны чыгъаргъан къой эсенг, ёмюрюмде бир кере къайгъы этиб да кёрмегенме!..

* * *

— Алан, тюнене тюкенден бир аламат китаб сатыб алгъанма!

— Аты къалайды?

— Атын унутханма, тышы асыры арну болгъандан — хаман аны кёз аллыма тутуб турурум келеди...

— Ичи уа къалайды экен?

— Неге керекди сора аны ичи меннге?

— Къалай керек болмайды?

— Ичин тышына айландырыб саллыкъ болмазма муну табхагъа!

* * *

— Акъылымдан чыгъаргъа аздан къалдыммы дейсе, алан?

— Аллах бла ант этеме, алайды!

— Нек?

— Терслик бла кюреше...

— Къайсыгъыз хорладыгъыз да?

— Ол!

— Къайдан билесе?

— Да нек билмейме?! Мен ауруб больницагъа тюшдюм, сен а — ма айланаса, бёрю кибик!

* * *

— Ол адам сеннге нек келген эди?

— Иши болуб...

— Бусагъатда экибизни урушуб айырылгъаныбызны айтмадымы?

— Ол сенича ачыгъаууз тюлдю...

— Хар къуру да ачыб айланмайма мен да ауузуму...

— Къачан ачаса да?!

— Биреуню аманларгъа башласам...

— Да сени ауузунг ёмюрде да джабыллыкъ тюлдю де да къойсанг а сора.

* * *

— Бу бёркню ненчагъа алдынг, алан?

— Тёрт тюменнге... Сени башынгдагъы уа ненчагъады?

— Тёрт джюз!

— Асыры багъа тюлмюдю?

— Тюлдю... Хар ким да кесине башына кёре алады бёркню.

— Да сора, экибиз ауушдурургъа керекбиз.

— Башланымы?

— Огъай, бёрклени...

* * *

— Алан, мен дунияда джашагъанлы бери бир затха хаман сейирсиннгенлей барама...

— Не затха?

— Орамгъа чыкъгъаным сайын хаман бир сюймеген адамыма тюбемей къалмайма.

— Алай болмаз ючюн не этерге керекли-син юрете эсем, нохта бау этерге айтамыса?

— Айтама!... Не этерге керекди?

— Адамланы барын да сюе билирге керекди...

* * *

— Бир ишчигим болуб келгенем сизге...

— Да айт сора.

— Сиз трестни тамадасын таныйсыз да...

— Танымай а!

— Сора джашчыкъны алайгъа ишге салыр-гъа бир болушсагъыз а.

— Къалай болушайым ансы, ким огъай дейди.

— Да тамаданы таный эсегиз...

— Мен аны танытъанлыкъгъа, ол мени танымайды.

* * *

— Ёнкюч алгъан ачхангы къачан берликсе, алан?

— Не зат ёнкюч хапарды ол?

— Тюнене алгъанынгы бюгюн унутуб къоярыкъ эсенг, чотунг табсыз кёреме сени.

— Унутуб къоймагъанма...

— Огъай, тейри, унутмасанг, былай тюрлюле этерик тюлсе сен.

— Мени алай унутуучу адамгъамы санайса?

— Ёнге уа?

— Сен менден былтыр алгъан ачхангы ызына къайтармай къойгъанынгы мен бюгюн да унутмай къалай турама сора?!

* * *

— Бу башынгда бёркню багъасы ненчады, Башир?

— Он тюмен!..

— Чурукъларынгы багъасы уа?

— Ала да — он тюмен!..

— Бу сейир ишге къара.. аллах ючюн...

— Не сейири барды муну сора?!

— Да аягъынг бла башынга тенг багъа бериб къалай джашау этесе?!

* * *

— А киши, кеси кесинги сыйынгы тута билмейсе, билемисе аны?

— Да къайдам, къатын, билмейме алай эте эсем да.

— Билирге излелесенг, бек билликсе.

— Къалай?

— Башхаланы кёзлери бла къара да кёр кесинге...

— Оллахий, огъайым джокъ эди, юй бийче, алай этерге, джангыз бир зат тыяд ансы.

— Не зат?

— Кесини кёзлерин манга ким берир да?..

* * *

— Алан, сен кёзлюкле салмай шой эдинг да?

— Энтда салмайма.

— Да тюнене кёзлюкле салыб окъуй тургъан сен тюлмю эдинг?

— Менем... только кёрмегеним ючюн деб салмагъанем кёзлюклени...

— Не ючюн салгъаненг сора?

— Уялыб...

— Нек?

— Сени энчи письмонгу окъуй тураем...

* * *

— Алан, мен сени халинги арт кёзюуде ангыламай тебрегенме...

— Не болгъанды?

— Да бу адамны хаман махтаргъа къалыб, эшигин джабыб нек бараса?

— Мен аны махтамайма, дерт джетдире турама!..

— Къалай?

— Ол кеси менинге этгенча...

— Не этген эди ол сеннге?

— Арт кёзюуде махтаргъа къалыб, мени эшигими джабыб къойгъан ол болгъанды!..

* * *

— Хар адам бла демлешиб нек тураса, бир айт, ха, эгечим?

— Кеси кесими кёрюб болмагъаным ючюн...

— Да сора кесинг бла кюреш, халкъны къой да!

— Халкъны кесиме ёчюкдюрюр ючюн кюрешеме халкъ бла!

— Нек ёчюкдюресе сора халкъны кесинге?

— Кеси кесиме къарыуум джетмейди!

* * *

— Сен мени нек сатханса?
— Сатаргъа деб сатмагъанма!
— Нек сатханса да?
— Багъангы билирге!
— Билдингми да?!
— Огъай...
— Нек?
— Киши почем деб да сормады...

* * *

— Тойгъа бармаймыса, алан?
— Огъай-огъай, мен ол чотну къоюб турама.
— Не болгъанды аллай бир?! Алкъын къарт тюл шойса да!
— Къарт болмагъанлыкъгъа, ичмей болмайбыз... Ичсек а — уруш-тюйюш...
— Да бу джол аллай зат боллукъ болмаз, тейри.
— Къайдан билесе?
— Да сен бармайма дейсе да!..

* * *

— Бу ишде сени чыртдан да терслигинг болуб билемисе?

— Билеме...

— Айт да къой сора муну, халкъны тентек этиб айланма да!

— Айтыб къоярыгъем бир да къарамай, ийнанныкъ тюлсюз ансы.

— Нек ийнанмайбыз?

— Мени терслигим — терслигим болмагъанын ангылаталмагъанымдады!..

ИГИ ЮЙДЕГИ—ЭЛГЕ ЮЛГЮ..

* * *

— Алло, сенмисе, Сослан?

— Хо, менме, Мёлек...

— Къалайды джашау?

— Джашамайма...

— Нек?

— Сен биргеме джокъса...

— Мен биргенге болмасам, джашаялмай эсенг, айырылгъан тёребиз болса, не этериксе? Аны сагъышын этгенмисе?

— Этгенме...

— Не этериксе?

— Башха къатын нзлерикме...

* * *

— Эгечингден туугъан эрге кете айланады, аны эшитдингми, юй бийче?

— Огъай, тоба, киши! Кимге?

— Башха элден биреуге...

— Сейир ишге къара! Эр ючюн деб, туугъан элин атыб, тыш элге къалай кетеди адам?!

— Сен кесинг туугъан элинги атыб бери къалай келгенсе да?

— Мен эр ючюн дебми келгенме сора?

— Не ючюн деб келгенсе да?

— Сабийле ючюн деб...

* * *

— Мен сени дуниягъа белгили китаблада джазылгъан сюймекликледен кем сюймейме, Кемисхан!..

— Китаблада къалай сюелле да?

— Бир да халек!

— Артлары не болады да?

— Бир-бирлерине тюбеялмай, термиле-термиле кетедиле дуниядан!

— Сора менден умут юз, иги джаш!

— Нек?

— Дуниядан кетгенден эсе, бир-бирибизден кетсек иги тюлмюдю?!

* * *

— Былай халек нек абзырагъанса, Алхаз?

— Да, не этейим, юч кере къатын къойдум...

— Аман адамламы элле?

— Джокъ эди хаталары...

— Нек къойдунг да?

— Биринчими анам къойдурду, экинчими — эгечим...

— Ючюнчюню уа?

— Ючюнчю уа, аладан эсе эслирек болдуда, кеси къойду мени...

* * *

— Сени баш иенг, Секинат, аракъыны къойгъан шойду да?

— Къойгъанды къойгъан...

— Аны ючюн нек ахсындынг?

— Аны къойгъан бла къойса, нек джазыкъ эдинг, мени да къойгъанды.

— Ол биздеги тели сиздегинден эсе акъыллы кёреме сора...

— Не этгенди ол а?

— Ол а, мени келтиргенни экинчи кюнюнден башлаб, ма бюгюннге дери ичкиден башын кёлтюрмейди.

* * *

— Не юй бийчемден, не анамдан айырылыргъа керек эдим да, айырылдым...
— Кимден?
— Юй бийчемден...
— Къайсы терс эди экен?
— Ол терсди дей эди анам...
— Да юй бийченгден да бир сорсанг а?
— Анга да огъайым джокъ эди, тейри, къоркъуб къойдум ансы...
— Нек?
— Олсагъатда анамдан айырылыргъа керек боллугъем!..

* * *

— Былай аман болуб нек къалгъанса, Къылыч?
— Да не этейим, келиннигиз бла келишиб джашаялмайма!
— Уллу кёллюлюк-затмы этеди?
— Огъай, хариб, аны аллай акъылы джокъду, мен кесим этеме уллу кёллюлюк!
— Да къой да олтур сора...
— Алай этерге бир да артыма турлукъ тюлем, бир зат тыяды ансы...
— Не зат?
— Киши келмей къалса уа?

* * *

— Сен былайда кимни суратын салгъанса, бир айт, сабийлени атасы!

— Сени...

— Мен былай ариумамы да?

— Огъай...

— Сора нек салгъанса да былай ариу этиб?!

Сабийлени ёксюз этмез ючюн...

— Аны ючюн сабийле нек ёксюз боладыла сора?

— Да сени туура кесингча этиб салсам, мен кесиме башха юй бийче излерге керек боллукъ эдим...

* * *

— Мен сени сен болгъанынг ючюн сюеди дебми тураса, къатын?!

— Да къайдам... аны ючюн болур...

— Огъай тейри, аллай сагъыш эте эсенг, бек уллу джангыласа...

— Не ючюн сюесе сора?

— Сен мени ал сюйгениме ушагъанынг ючюн...

— Къоркъма, наным, мен да сени кёкден тюшгенсе деб, аны ючюн сюймейме...

— Не ючюн деб сюесе да?

— Сен мени арт сюйгениме шашмай ушагъанынг ючюн!..

* * *

— Акка, ой акка, бизге бир тёрелик этсенг а?

— Этейим, джаным, мен ангылагъан зат эсе.

— Сен огъай эсенг, сабийчик да ангыларча затны юсюнден бир тенгим бла мени арабызда дау чыкъгъанды да, арабызны айыралмайбыз.

— Бир кесекчик сакълагъыз сора...

— Кимни сакълайбыз?

— Туудукъчугъуму...

— Нек?

— Сабийчик да ангыларча зат эсе, менича къартны къыйнаб не этесиз, анга сорурсуз да къоярсыз.

* * *

— Къалайды джашауунг, Джашыу?

— Менича джашагъандан эсе, ёлюб джер тюбюне ташайыб кетген кёб игиди, Ильяс!

— Нек джашаб тураса да?

— Джашар ючюн деб джашамайма...

— Не ючюн сора?

— Сен къарт болсанг, къаллай кишичик болгъанынгы бир кёрюрем деб, аны ючюн...

* * *

— Адам айтханнга асыры уллу бюгюлмейсе, джашым... Нек этесе алай?!

— Ой, акка, къоркъма, бюгюле-бюгюле безерикме алкъын...

— Чыбыкълыкъда бюгюлмеген — къазыкълыкъда бюгюлюрге унармы, джашым?

— Бюгюлгенни къой эсенг, белими тюзеталмай къаллыкъ кюнлерим да кёб боллукъдула, акка...

— Къачан?

— Сенича къарт болсам...

* * *

— Сен меннге, юй бийче, арт кёзюуде не эсе да суукъ къарайса.

— Кеси кесими кёрюб болмайма сора, сеннге суукъ къарамай не этерикме?

— Кеси кесинги кёрюб болмай эсенг, кеси-кесинге къаллай азаб саласа?

— Хар эртден сайын суу джагъагъа бара да анда кечине турама.

— Нек бараса?

— Башымы суугъа атаргъа...

— Нек атмайса да?

— Джюзе билмейме...

* * *

— Акка, бир зат соргъа боллукъмуду?

— Сор, къызым...

— Бюгюннге дери мен сени джашаудан тарыгъыб бир кере да кёрмегенме, акка...

— Энди уа?

— Энди уа арт кёзюуледе хаманда ынгычхагъанлай айланаса.

— Энтда джашаудан тарыгъыб ынгычхамайма, къызым...

— Неден ынгычхайса да?

— Къартлыкъдан...

* * *

— Былай тыйгъысызчыкъла нексиз, къызчыкъла?

— Неден белгилиди ол?

— Сёлешгенигизден...

— Не айтабыз?

— Да ауузугъузгъа тюшгенни артха салмайсыз!.. Къызны бетинде къызылы болургъа кереклисин унутмагъыз.

— Унутмайбыз... Юйде къоймайла ансы.

— Не этелле?

— Бояргъа эркинлик бермейле...

* * *

— Къатын, мени ишде тамадалыкъгъа айыргъанларын эшитдингми?

— Эшитдим... Мында сен къууанырча зат кёрмедим ансы...

— Къайгъы этерча зат а бармыды?

— Игитда болады!.. Энди сау бригаданы оноуун сен этерге керек боллукъса.

— Да этерме, керек болса...

— Бу затха ийнаныр ючюн юч шагъат керек болурму дейме, ангылатала эсем...

— Нек?

— Да юй оноуунгу эталмайса сора, халкъны оноуун къалай этериксе?!

* * *

— Ишге маджал кийимлеринги кие турсанг а, а киши!

— Да ишде омакълана турургъа тюл, ишлерге керекди...

— Кийим сенге не хата этерикди сора?

— Хата этерикди деб билмейме, ишлерге къоймазын а — бек ариу билеме!

— Нек?

— Олсагъатда мен, ишни юсюнден тюл, кийимлерими юслеринден сагъыш этиб турлукъма.

* * *

— Меннге быллай бир нек битгенсе, а джаш?

— Сеннге тюл, биргенгдегиге битгенме.

— Аны несине битесе сора?!

— Ариулугъуна...

— Ариу болгъанлыгъына, телирекди ол!.. Аллай бирни къалай билмейсе сен?

— Билеме...

— Къайдан билесе?

— Да телирек болмаса, сени биргенге тагъылыб айланныкъ болмаз эди!..

* * *

— Мени къаллай кемлигими билесе, Келимат?

— Баш кемлигинги, Башир!..

— Неди сора ол?

— Кеси кесинги асыры кемсиз сюесе.

— Мен кеси кесими тюл, сени сюеме! Ийпанмагъанлыкъ этиб, мени джюрегими нек къыйнайса?

— Мени ким ючюн сюесе да?

— Кесим ючюн...

— Сора кеси кесими сюймейме деб нек айтаса?!

* * *

— Кёлюме келген сагъатда джюрегими тараб тургъан сёзлени айтыргъа боллукъмамы, Болду?

— Айт, Айтек...

— Сени атынг бла ант этеме, наным, сенсиз джангыз бир кюнню да кечиналлыкъ тюлме мен!

— Алай эсе, мени атымы ёмюрлюкге унут!

— Нек?

— Ишлемей джашаргъа умутунг болуб айтаса алай...

— Нек ишлемейме сора?!

— Да менсиз бир минутну да кечиналлыкъ тюл эсенг, сау кюнню узагъына ишде менсиз къалай турлукъса сора?!

* * *

— Мен сени къалай сюйгеними билемисе, Сюйдюмхан?

— Огъай...

— Айтыб къойсам айыб этмезмисе?

— Нек айыб этеме сора?

— Былай деб айтыб къояргъа — Меджнун Лейланы къалай сюйген эсе, ма туура алай!

— Да Меджнунча шашхынлы болуб чегетге кириб кетмей къалай тураса да сора?!

— Сен Лейла болмагъанынг ючюн...

* * *

— Бу къартдан да, джанымдан да бездим ариу!.. Не этерге билмейме, а къыз!

— Да безерик болуб нек баргъаненг да?

— Мен аны кесинеми баргъанем сора?

— Несине баргъаненг да?

— Байлыгъына...

— Да джаша энди байлыгъына бат да, нек чибиплейсе!

— Байлыгъы таркъайыб барады!.. Кёб турмай бошаллыкъды рысхысы, неси да...

— Не затлагъа джояса аллай бирни сора?

— Дарманлагъа!..

* * *

— Абрек, бир зат сорайым, айыб этме.

— Аллах айыб этмесин, сор, Алхаз.

— Юйюнг, арбазынг былай нек къатышханды?

— Келинигиз бла айырылыб турама...

— Нек айырылдынг, иги адам шой эди да?

— Иги уа иги эди... Къаратон эди ансы.

— Энди къалайды да джашауу?

— Бек аламат джашайды... Джарагъан эри, сабийлери!..

* * *

— Ички чотха сен къалай къарайса, аны бир айт, а киши.

— Не магъанада сораса, къатын?

— Да къайдам, сюемисе, сюймеймисе, къалай кёресе дегенлигимди.

— Мен бу затха эки тюрлю къарайма.

— Къалай?

— Кесим ичсем сюймейме, тенглерим ичселе — сюеме!

— Нек?

— Ала ичиб мен ичмесем, мен аладан эсе акъыллы болама.

* * *

— Не этесе, акка?

— Да турама тынч-эсен, бала...

— Ма бу тёрткюл терезечикге бир къарасагъыз а...

— Не этерге излейсе мени анга къаратыб?

— Сени картха алыргъа излейме.

— Къарт адамны къозурунгму келеди, джашым.

— Огъай, акка, алай къалай айтаса?..

— Да мен ол гитче затчыкъны къалайына сыйынныкъма сора?!

* * *

— Не этгеплигигизди, амма?

— Не этгеплигимди этиб а, алмала сатыб алыргъа деб, ол мурат бла сюелеме.

— Къоюгъуз, амма, алмазгъыз бу алмаланы.

— Нек?

— Бишмегендиле...

— Да бишмеген эселе, былай къалай къызаргъандыла сора?

— Уялыб...

— Неге уяладыла сора?

— Асыры багъа сатылгъанларына...

* * *

— Суу сууукъмуду, а джаш?

— Сууукъду...

— Да сора — кете барайым...

— Тохтагъыз, амма, бир зат сорайым...

— Сор, балам, аллах бла разыма.

— Сууукъ болмаса, джуууншганмы этерик эдигиз, амма?

— Огъай, джашым...

— Не этерик эдигиз да?

— Башымы атарыгъем...

* * *

— Келдингми, киши?

— Келдим, юй бийче...

— Экинчи къайтыб кирлик юйюнгю эшиклерин алай къаты уруб нек кетгененг сора?

— Къайтыб кирген адам мен болгъанымы ким айтды?!

— Да кимди да бу?

— Кёлеккем!..

— Кесинг а къачан келликсе?

— Ашаб-ичиб, эс джыйыб бошасам...

* * *

— Былай нек абзырагъанса, а киши?

— Къой, къатын, сен сорма, мен айтмайым...

— Нек?!

— Айтырча хапар тюлдю...

— Бёркюнг а къайдады, биягъы сен биреуге бериб келе болурмуса?

— Огъай, къатын, бу джол кишиге да бермегенме, ресторанда унутуб кетгенме.

— Башынгы къалай унутмадынг да?!

— Унутханем аны да!

— Ненг бла келдинг да?!

— Аякларым бла...

* * *

— Айыб тюлмюдю, Айгуф, къартлыгъынгда керексиз затланы джаншай турургъа...

— Не зат керексиз затланы?..

— Да юй бла юйдегинг бола тургъанлай, меннге кесинги келечи этиб неге кюрешесе?..

— Да, къайдам, Секинат, сеннге иги болурмед деб кюрешеме...

— Не бла болады меннге иги?

— Да къыйналыб кюрешмегенлейинге, толу юйдеги болуб къалсанг — аманмыды?!

САБИЙНИ СЕЗИМИ—СЕЙИР..

* * *

— Атдя, хаман джатыб нек тураса?

— Да арыб келеме ишдеп...

— Сакъ бол, атдя, биз, сабийле, аталарыбызны халилерин эниклерге ёч болабыз.

— Да сакъ болмай не этеме, джашым, бир да сизге аман юлгю кёргюземе деб билмейме...

— Ма бу сагъатда не эте тураса да?

— Диваннга таяныб... телевизоргъа къараб турама.

— Огъай, атдя, алай эте турмайса...

— Не эте турама?

— Бизни эринчекликге юрете тураса...

* * *

— Школда хаман джаздырыб нек турал-ла, мама, бизге?

— Ариу джазаргъа юретир ючюн...

— Ариу джазгъан — алай керекли затмыды?

— Игитда керекли болады!.. Хар билимли адам ариу джаза билирге керекди.

— Бизни папабыз билимлимиди?

— Игитда билимли болады!

— Сора джаза нек билмейди?

— Къалай билмейди?.. Бек ариу да биледи!

— Биле эсе, кеси джазмай, хаман машинкагъа джаздырыб нек турады да?!

* * *

— Нек джагъалашасыз, джашчыкъла?

— Джагъалашмайбыз, тюйюшген этебиз.

— Нек?

— Бу манга тели дегенди.

— Алдагъан этеди!.. Алгъа бу кеси айтханды.

Да алай эсе уа — экигиз да тюз айтхансыз.

— Экибиз дамы телибиз?

— Хо...

— Нек?

— Да экигизни биригиз акъыллы болсагъыз. тюйюш чыгъарыкъ тюл эди.

* * *

— Хасан, сени химиядан хапарынг джокъду дейдиле, ол тюзмюдю?

— Ким айтады?

— Устазыгъыз!

— Тюз айтмайды... атдя!

— Къалай тюз айтмайды? Къаллайла сёлешесе сен?!

— Мен химиядан джукъ билмей эсем, дневнигимде «экими» экигиз да джукъ ангыламазча этиб къалай кетергенме да сора?!

* * *

— Чыгъармадан энтда «эки» алыб нек келдинг, Элдар?

— Бу джол мен алмагъанма, атдя...

— Ким алгъанды да?

— Китабны автору...

— Къартлыгъымда мени бла безийми тебрегенсе, итни кючюгю?! Къаллайла сёлешесе сен!

Оллахий-билляхий, керти айтама, атдя, алайды!

— Къалай?

— Мен китабда джазылгъан затланы бир сёзюн къоймай кёчюрюб джазгъанымда да, «эки» салыб къойгъанды... устазыбыз!..

* * *

— Нек джылайса, Ансар, биягъы сен эки алыб келген болурмуса?

— Джукъ да алмагъанма...

— Джукъ да алмагъан адам джыларгъамы керекди сора?

— Мен джукъ алмагъаным ючюн джыламайма...

— Не ючюн джылайса да?

— Эртден бла нек ургъан эди мени Анзор?

— Да эртденбла ургъан эсе, эртденбла джыласанг а бусагъатда джыламай?..

— Олсагъатда школгъа ашыгъыб бараем...

* * *

— Мама, Мамма бла мен эгизлебизми?

— Эгизлесиз!

— Экибизми, бирбизми?

— Экисиз...

Сора экибизни эки тюрлю кийиндир...

— Нек?

— Алай болмаса, экибиз эки башха адам болгъаныбызны адамла билмей къалыргъа боллукъдула.

* * *

— Дневнигингде «тёртлеринги» «бешлеге» нек тюрлендиргенсе, джашым.

— Тюрлендирмегенме, мама, тюзетген этгенме...

— Нек?

— Устазыбыз кеси айтхан эди алай!

— Къалай?

— Ма бюгюнден башлаб, «ючлери» болгъанла — «тёртлеге», «тёртлери» болгъанла — «бешлэеге» тюзетирге кюрешигиз деб...

* * *

— Амма, мен бюгюн эки алыб келеме...

— Нек?

— Кийик джаныуарладан къайсыланы билесе деб сорду устазыбыз...

— Не айтдынг да?

— Джукъ да огъай...

— Иги этгенсе, джашым, джукъ айтмай къойгъанынгы...

— Нек?

— Сабийге соруб кюрешмесе, аллай бирни билмей эсе, анча джылны сабийлени окъутуб къалай турады сора ол?!

* * *

— Сенинге бир аламат кишиучукъ алыб келгенме, къызчыгъым!

— Къайдан?

— Базардан...

— Тохта, амма, сора аны къойнума алыр ючюн, эм ал бурун къайнагъан суу бла джууаргъа керекме.

— Нек?

— Мама базардан менинге джангы оюнчакъ келтирсе, хаман да алай этеди.

* * *

— Ненча джыл болгъанды санга, къызчыкъ?

— Джети джыл...

— Да ананг алай айтмайды да...

— Къалай айтады?

— Алты джылдан джангы атлагъанса, дейди.

— Ол джангылгъан этеди...

— Къалай?

— Къарнында тогъуз айны тургъанымы унутуб айтады...

* * *

— Амма, бир соруу сорургъа боллукъмуду?

— Игитда болад, балам!

— Анния болмаса, мен боллукъмем?

— Огъай, джанчыгъым...

— Атдя болмаса уа?

— Игитда болмаенг, балам...

— Дагъыда бир соруу берейим, амма?..

— Бер...

— Мен болмасам, ала уа боллукъмелле?!

* * *

— Сеннге хар заманда да бу затны айтыб турама, алай а аны ючюн бир да тюзелирге унамайса, Умар?

— Не зат этгенме?..

— Къалгъан сёзлени тюз джаза келиб, бир къауум сёзледе «р» хариф тюбегенлей, аны унутуб нек кетесе?

— Унутуб кетмейме... Биле тулгъанлай этеме.

— Нек?

— Да ол халифни айта билмейме сола, джазыб неге кюлешилге келекме?!

* * *

— Не болгъанды, джанынга, нек джылайса?

— Башир бла мен башларыбызны бир-бирлерине ургъанбыз...

— Не, бекми ачыйды?

— Огъай...

— Сора нек джылайса да?

— Ол джылагъаны ючюн...

— Да ол ачыб джылай болур, сеники ачымай эсе, нек джылайса?

— Аныкъы ачыб меники ачымай къалыргъа мадары джокъду...

— Нек?

— Биз эгизлебиз.

* * *

— Атдя, сен зоопаркга баргъанмыса ёмюррюнгде?

— Игитда барама, джашым...

— Асланланы, къаблаланы кёргенмисе анда?

— Игитда кёреме, джашым...

— Ала адамладан къоркъгъанмы этдиле?

— Огъай...

— Сора бирери бирер темир аугъа кириб нек турадыла да?!

* * *

— Джашчыкъ, сени юсюнгде эки тюрлю халинг барды, билемисе аны?

— Огъай...

— Сора тынгыла...

— Аманмы, игими?

— Экиси да... Иги халинги къайдан алгъанса?

— Кинодан...

— Аман халинги уа?

— Аны да — андан!..

* * *

— Ма бу гитче дарманчыкъны джут да джибер, балам. Тамблагъа саппа-сау болуб къаллыкъса.

— Джутарыкъ тюлме, мама, бир да, эки да айтма.

— Нек?

— Сау болмаз ючюн...

— Сау болургъа нек къоркъаса сора?

— Школгъа бармаз ючюн!

— Школгъа барыргъа уа нек къоркъаса?

— Дерсими этмегеним ючюн...

* * *

— Тюнене школгъа нек келмегененг, Шамил?

— Тамагъым ауруб...

— Сен а, Сагъит?

— Башым ауруб...

— Алдагъан этеди!

— Къайдан билдинг, Хасан, Хусейни алдагъанын?

— Да экибиз да бир морожнаны ашагъанек сора, мени тамагъым ауруб, аны башы къалай ауруду?!

* * *

— Аслан, амма къычырады, ары къара!

— Не болгъанды, амма?

— Былай кел да, биргеме джатсанг а, балам.

— Къаллай бирни?

— Джукълагъынчы дери джат, джукъласам кетерсе...

— Барайым, только... бир зат тилерикме.

— Не зат?

— Джукълаб бошасанг, бар энди деб айтырмыса?..

* * *

— Мама, бир зат сорургъа боллукъмуду?

— Боллукъду, къызым.

— Сенден, менден къайсыбыз уллубуз?

— Алай къалай сораса, къызым, мен игитда уллу болама...

— Сен мартны онтёртюнде туугъанса, мен — а — онекисинде.

— Къалай артда тууама?!

— Сен мартны онтертюнде туугъанса, мен — а — онэкисинде.

* * *

— Дженгил къураллыкъ тюлме, амма, барабыз!

— Дженгил къуралаллыкъ тюлме мама, аурургъан этеме.

— Да мен да аурургъанынг ючюн элтеме, хайда, терк бол!

— Кямал барсын да къалсын сора мени орнума.

— Нек?

— Да ол кийиниб турады...

* * *

— Джашым, былай адебсиз болуб нек бараса?

— Не этеме?

— Адам саугъагъа джукъ берсе, не дерге керекди, унутханмыса?

— Унутмагъанма... «Сау бол», дерге керекди...

— Сен алай нек айтмайса сора?

— Тохта, анния, бусагъатда ауузум бош тюлдю.

— Ауузунг бош болмай, не зат эте турады сора?

— Ол адам берген конфетлени эме турады.

* * *

— Гитче сабийлени алдаргъа джарамайды да, мама.

— Игитда джарамайды, бала!

— Сора сен бизни Асланчыкъны нек алдайса да?

— Ах, мен джазыкъ ол сёзге къара!

— Не сёзге?

— Не этиб алдайма?!

— Эмчек берирни орнуна, эмизик бериб нек тураса хаман?!

* * *

— Атдя, ой отдя, джулдузла кеслери джарыкъмыдыла?

— Игитда джарыкъ болалла, джашым!

— Сора джарыкъны нек сюймейдиле да?

— Ким айтады сюймейле деб?

— Мен кесим?

— Къайдан билесе?

— Да джарыкъны сюе эселе, джарыкъ бола башлагъанлай, къачыб нек кетедиле да?!

ЧЕМЕРЛИКДЕ ЧЕК БОЛМАЗ..

* * *

— Экибиз бир адам болуб къалсакъ, къалай аламат боллукъ эди, алаи!

— Нек дегенлигингди?

— Да экибиз бир джангыз адамны орнуи тутабыз къуру!

— Къалай?

— Сенде болгъан — менде джокъ, менде болгъан — сенде джокъ!

— Да мени джугъум барды деб билмейме, къайдам...

Къалай билмейсе?! Сени фахмунг барды, мени уа — ачхам!

— Фахму бла ачхада не байлам барды сора?

— Алаи, сеи тели кёреме! Мени ачхам тюлмюдю сени фахмунгу башын ачарыкъ?!.

* * *

— Билемисе, алан, бюгече джюрегим бир бек къыйналды...

— Нек?

— Тереземи тюз тюбюнде бир кючюкчюк тангнга дери сарнагъанлай чыкъды да, джукълаялмадым!..

— Тангнга дери сен да аны сарнагъанына тынгылабмы турдунг да?

— Алан, сен мени алкъын иги билмей кёреме! Мени алай къаты джюрекли адамгъамы санайса?!

— Да не этиб турдунг да?

— Аны сарнагъаныны юсюнден назму джазыб турдум...

* * *

— Бу аламат эпиграфны къайдан табыб салдынг, алан, китабынга?

— Излеген адам — кереклисин къайда да табады, къарнаш!

— Да алай табыучу къауумдан эсенг, башха тюрлю эпиграф излесенг а сора?

— Излегенме! Мындан иги эпиграф табмагъанма!

— Алай эсе, бу эпиграфны къорат да къой.

— Нек?

— Муну окъугъандан сора, сени китабынгы окъуб киши кюреширик тюлдю...

* * *

— Сюзерге джюз бла джарым назму бергенем да, джартысын джаратдыла, джартысын джаратмадыла.

— Джаратмагъанларын не этериксе да?

— Джаратырча этерикме...

— Къалай?

— Эртдеден джазылыб тургъан къарыусуз назмуларым бардыла, аланы былагъа къошуб, энтда сюздюрген этерикме...

— Бусагъатда джаратмагъанларын олсагъатда джаратырла дебми тураса?

— Хау!

— Нек?

— Юбилейим боллукъду...

* * *

— Сени бу хапарынг бек залим джылатды мени.

— Артыкъсыз да къалайы?

— Башдан-аякъ бары да!

— Къалай иги болду сени джаратханынг! Бир къауумла уа джаратмагъанча сёлеше эдиле...

— Мен да джаратханым себебли джыламагъанма...

— Нек джылагъанса сора?

— Басмалагъан сагъатымда халатларынгы кёблюгюнден хатынгы чыгъаралмай...

* * *

— Мени джангы китабымы окъудунгму, шохум?

— Окъумая!..

— Джаратдынгмы?

— Джаратмая!

— Эсингде не заты къалды?

— Джугъу да...

— Эсинг къайда эди сора?

— Башха джары кетиб эди...

— Къайры?

— Бу китабны къаллайла чыгъаргъандыла деб, — ары!

* * *

— Бу китабынга къаллай бир алдынг, алан?

— Юч минг...

— Ненча кюннге джаздынг?

— Юч джылгъа...

— Къойдум сора, шохум, мен бу чотну!

— Не, джазгъанмы этеенг?

— Джазмаем!.. джазаргъа деб тураем.

— Да нек къояса, джазаргъа фахмунг бар эсе?!

— Мен юч джылгъа тюл, юч айгъа алама сен бу китабха алгъан ачханы...

* * *

— Мени назмуларым ёмюрде да эсгирлик тюлдюле!

— Къайдан билесе?

— Хар назмумда джангы оюмла ачама!

— Биз джукъ ангыламагъан джангылыкъ не зат джангылыкъды сора?

— Джангылыкъ, кесинг билесе, алай дженгил ангылашыныб къалмайды.

— Да тохта сора... Нек ашыгъаса быланы басмаларгъа?

— Эсгириб къаладыла деб къоркъама!

* * *

— Нек келгенсе, джигит!

— Джазыучуланы союзуна членнге кирирге..

— Джазгъан китабынг болуб джугъунг бармыды?

— Джокъду...

— Да сора джукъ джазмагъан адамны членнге къалай аллыкъбыз?

— Къуджур кёреме сизде чот!

— Нек къуджур болады?

— Китаб джазыб башлар ючюнге, аллы бла членнге ётерге керек тюлмеми?

* * *

— Адамланы юслеринден джазмайса деб ол чурумну саладыла манга...

— Да аны ючюн не качыуланаса сора?! Тюз айтадыла!

— Тюз къалай айтадыла?! Мени бютеу джазгъан затларым адамланы юслеринденди-ле.

— Адамланы юслеринден къалай джазаса, аланы ичлеринде джашамайса сора?!

— Къалай джашамайма? Шахарны тюз ортасында ол эки этажлы омакъ юйню кёргенмисе?

— Кёргенме...

— Ма ол юйде джашайма мен!

* * *

— Мени джангы чыкъгъан китабымы окъудунгму, Ойсул?

— Окъудум...

— Джаратдынгмы?

— Огъай...

— Нек?

— Асыры къымыжады..

— Бек ариу да кийиндиргенем, тешиндириб къойгъандыла ансы...

— Къайда тешиндиргендиле?

— Сюзюлген джерде...

* * *

— Мени китабымы къачан чыгъарлыкъсыз?

— Чыгъарлыкъ тюлбюз...

— Нек?

— Сени джазгъанларынгдан биз джукъ ангылаялмайбыз.

— Игитда ангылаялмайсыз сиз, мен кесим сынагъан затланы юслеринден джазама сора.

— Алай эсе, бизни кёлюбюзге келгенча этиб къойсанг таб болур...

— Къалай?

— Кесингден сора киши ангыларыкъ тюл эсе, кесингде къой да олтур...

* * *

— Кече арасында нек къозгъалыб айланасыз, аланла, халкъны джукъларгъа къоймай.

— Аны къалай билмейсе сора?

— Билмейме, ант этдир!..

— Сени китабынгы окъуб...

— Джаратдыгъызмы да?

— Джаратмая!..

— Артыкъсыз да бек — къалайын?

— Къонакъгъа не заманда сюйсегиз да келигиз менинге деб джазылгъан джерин!

* * *

— Театр институтха кетгенсе дей эдиле да сеннге...

— Кетген — къайтыб келалмаймыды сора?

— Экзаменлени бералмаймы къайтдынг?

— Бергенни къой, алай да берлигем, бир зат тыйды ансы...

— Не зат?

— Экзамен берирни аллы бла бирем-бирем чакъырыб, не джылатхан, неда джырлатхан этедиле деб эшитдим да ачыуланыб кетиб къалдым.

— Нек?

— Мен телими болгъанма былагъа — чурум болмагъанлай къагъыб алыб джырлаб, неда джылаб тебрерге!

* * *

— Ким болургъа сюйсегиз, ол болуб ойнай, ох дейсиз, аланла, сиз, актер къауум!

— Джангыласа, тейри, къарнаш.

— Къалай джангылама?

— Къайсы рольгъа келиширинге къараб, алай салалла.

— Сизни чотугъуз да къолай тюл кёреме сора, къарнаш...

— Нек?

— Сау беш джылны кеси-кесиме кёзбау этиб нек кюрешеме да, бир да къуруса да сахнада ким болургъа сюйсем ол болуб ойнаргъа эркинлигим джокъ эсе!..

* * *

— Энди уа нек келтирдинг къол джазмангы?

— Да къайдам... дагъыда...

— Не дагъы да хапарды ол, бир кере къараб, джараусузду деб къайтаргъаныбыздан сора энтда алыб келгенинг сейир тюлмюдю?

— Сейир тюлдю.

— Нек?

— Да андан бери беш джыл озду шойду да?

— Озмагъа къой, андан не барды?

— Да андан бери сизни да билимигиз бир кесек ёсген болур...

* * *

— Мындан къарыусуз китабларымы басмалаб туруб, энди менинге нек арт бургъансыз?!

— Олсагъатда джазыучулукъ билетинг джокъ эди да, бир кесек учхара къараб тургъанбыз джазгъанларынга.

— Джазыучулукъ билетим болмагъан сагъатда джазгъанларымы басмалаб туруб, энди, джазыучулукъ билетим болгъанында, басмаларгъа излемегенигизни къалай ангыларгъа боллукъду?

— Джангыласа, къарнаш, табу этиб да басмаларыкъбыз...

— Къачан?

— Джазгъан затларынг джазыучулукъ билетинги дараджасына кёлтюрюлселе!..

* * *

— Мени пьесамы нек салыргъа унамайсыз?

— Асыры кёб джоюм этерикбиз, аны ючюн турабыз ансы, аман джазылмагъанды.

— Башхаладан кёб тёлерик болмазсыз манга да?..

— Тёлегенни юсюнден бармайды сёз.

— Нени юсюнден барады сора?

— Геройларынг асыры омакъ кийинедиле, артистлени алай кийиндирирча мадарыбыз джокъду да, аны ючюн турабыз.

* * *

— Театрдан кетмей эсем болмайды, тейри.

— Нек?

— Да юйленирге излеем да, киши келирге унамайды.

— Не сылтау табадыла?

— Мени алкъын къатын алмагъан джаш болгъаныма ийнаныргъа унамайдыла.

— Не дейдиле?

— Хар спектакль сайын бир къатын аласа сора, джаш-джашма деб уялмай къалай айтаса, дейдиле...

* * *

— Аланла, бир зат сорайым, ха...
— Сор.
— Аллай бир заманны таралыб джырлагъанымда да, манга харс ура билмедигиз... Нек этдигиз алай?!
— Да сен безгеми джырлаенг сора?
— Кимге джырлаем да?
— Микрофоннга?
— Къалай микрофоннга?
— Да ауузунгу андан бери алмаенг...

* * *

— Мени тыш къарамым художникге ушаймыды?
— Ушайды...
— Сакъал къоя билгеним а?
— Ол да ушайды...
— Сан битимим а?
— Ол да ушар ючюн къалмайды...
— Нем ушамайды да суратчыгъа?
— Суратларынг...

* * *

— Бу спектакльни джаратдынгмы, амма?

— Огъай, балам...

— Несин джаратмадынг?

— Адамланы халилерин...

— Ол эркиши бла тиширыугъамы айтасыз?

— Хо, алагъа айтама...

— Не зат этгендиле сора ала джаратмазча?

— Не этгендиле этиб а: тюнене бу экиси эгеч бла къарнаш эдиле, бюгюн а — эр бла къатын!..

* * *

— Алан, сен бу рольну не эсе да иги ойнаялмайса.

— Да къайдам, къарнаш, кюрешеме!.. Къалайын джаратмайса, айт да ангылат бери.

— Да эм баш кемлигинг — ичкичини ич дуниясын, аны дуниягъа кёз къарамын не эсе да иги кёргюзталмайса.

— Да не этейим режиссерубуз асыры къызгъанчлыкъ этеди...

— Къалай?

— Аракъыны дыккы этиб береди да, ичгеним ичиме синге башлагъынчы спектакль бошалады да къалады...

* * *

— Бир затынгы джаратмайма, алан, мен сени?

— Неми?

— Да джазгъан затларынгы асыры кёб кюрешиб джазаса!

— Да мен, сизнича, кеси джанымдан чыгъарыб джазмайма.

— Къалай джазаса да?

— Излеб... тинтиб... Кюрешиб...

— Къайдан излейсе?

— Китабладан...

* * *

— Бу джазгъан чотну къоюб олтурсанг иги боллукъ болур эди, алан.

— Нек?

— Да неге керекди бу дигил-мигил чот! Эркишича бир джерге кириб ишлесенг иги тюлмюдю?

— Мен дигил-мигил эте эсем да, халкъыбызны тилин ёсдюрюб кюрешеме, сен а аны ёлтюрюб кюрешесе!

— Не бла?

— Тилинг бла!

* * *

— Сени юсюнгден джазгъан очеркими джаратдынгмы, Джагъафар?

— Огъай...

— Нек?

— Кесинг билмеймисе аллай бирни?

— Да билсем, сорубму кюреширигем?..

— Аллын мени юсюмден башлаб, артын кесинги махтагъан бла бошайса...

— Алай этмесем, боллукъ тюл эди.

— Нек?

— Къуру кесими махтагъан бла къоюб олтурсам, редактор иерик тюл эди...

* * *

— Аланла, менден бошаб турасыз да!

— Не этгенбиз?

— Джазгъан статьямда джангыз атымдан башха джукъ къоймай, тюрлендиргенсиз...

— Да сени тилегинги толтурур ючюн этгенбиз алай...

— Не тилегими?

— Атымы бир чыгъарыр ючюн деб кюрешеме деген эдинг да!..

* * *

— Мени джазгъанымда кемликле бардыла деб билемисе?

— Билеме...

— Да айт бери сора, тынгылаб турма да!

— Джазгъанларынгы баш кемлиги не затды десенг — джашаудан хапарынг джокъду!

— Джашаудан хапарым джокъ эсе, сенден эсе эки къатха бай къалай джашайма да? Андан сора уа?

— Андан сора уа — тилни билмейсе...

— Ма бу айтханынг тюппе-тюздю! Ёмюрюмде бир адамдан тил этиб кёрмегенме.

* * *

— Назмуларынга бек кёл ашаб къарадым.

— Къарагъанмы этдинг, огъесе окъугъанмы этдинг?

— Бир къауумларына къарадым, бир къауумларын окъудум.

— Не акъылгъа келдинг да?

— Оллахий-билляхий, бир деб бир акъылгъа келалмадым...

— Нек?

— Акъыллы затха тюбеялмадым...

* * *

— Бу джаш адам сакъалын былай табсызла нек ийгенди экен, арабин?

— Сыфатын художникге ушатыргъа!

— Игиед хариб, алай эсе!.. Мен а, бир уллу къыйынлыгъы заты болуб, аны ючюн къойгъан болурму сакъалын деб къыйналыб тура эдим.

— Барды, акка, къыйынлыгъы да!..

— Не къыйынлыгъы!

— Этген суратларын киши джаратмаса, андан уллу къыйынлыкъ къайда адамгъа?

САУЛУКЪСУЗ АДАМ—ЗАУУКЪСУЗ..

* * *

— Доктор, тюпенели бери башым тёгерек айланыргъа къалгъанды да, кечиналмайма.

— Тюпене джыйылыуугъуз-затыгъызмы бар эди?

— Хо...

— Не, сизни анда сёкген-затмы этдиле?

— Къайры сёгелле, махтагъан этдиле!

— Да алай эсе, сиз махталгъандан бир кесек тыйылыргъа кюрешигиз.

— Мен кеси кесимими махтайма сора?.. Адамладыла махтаб кюрешгенле!

— Ким адамла?

— Къолумда ишлегенле!..

* * *

— Сен кимни джашыса, балам?

— Таныялмадыгъызмы, амма?

— Къайдан танырыкъма, къорчам, кёзлерим кёрмейдиле сора?!

— Да дохтургъа нек бармайсыз да?

— Къой, джаным, джанынга болайым, не этерикме мен анда?

— Да кёрмейме дейсиз да? Кёрюрча этерле...

— Къой-къой, балам, бюгюнге дери кёрмеген игилигими бюгюнден арымы кёрлюкме сора?!

* * *

— Къоркъма быллай бир, а джаш, ачытырыкъ тюлме!

— Сенден къоркъмайма, ол къолунгда бурулгъан темирден къоркъама.

— Нек?

— Да аны джюреги, джаны джокъду, ачытама деб къарарыкъ тюлдю, бурулуб баргъан болмаса.

— Аны болмагъанлыкъгъа, мени барды джюрегим...

— Джюрек джаны бла сен да ышанырча адам тюлсе, эгечим...

— Нек?

— Да ол джолда джюрегинги менинге илешген джери бармыды деб соргъанымда, джокъду деб къойгъанинг да!..

* * *

— Къыйнагъан джеригиз къалайыгъызды, амма?

— Нем да къолай тюлдю, къызым...

— Артыкъсыз да бек — къалайыгъызды?

— Солууум...

— Къайда, иги-иги солуб бир кёрчюгюз.

— Къолай дохтур болмазса, тоба, сен къызым...

— Алай нек айтханлыгъыгъызды, амма?

— Солу деб къыссанг, не айтырыкъма алай айтмай? Былай киргенлейиме огъунакъ да айтхан шой эдим да солуялмайма деб...

* * *

— Негиз ауруйду, амма?

— Къулакъларым, къызым...

— Къалай ауруйдула?

— Аурумайдыла, шууулдаб турадыла.

— Бусагъат сау этиб къояйыкъ сора!..

— Тоба, къайдам, къызым...

— Не къайдамы барды?..

— Тенгизни тохтатхан тынч иш болмаз да!

— Тенгизни нек тохтатама сора?

— Да къулагъыма хаман тенгиз таууш келиб турады...

* * *

— Нек келгенсе, джашчыкъ?

— Берген таблеткаларыгъызны барын да ичиб бошадым.

— Былай дженгил къалай бошадынг сора?

— Сиз кюнюнне юч таблетка ич, аны бошасанг, сау боллукъса деген эдигиз да...

— Хо... алай айтханем...

— А мен а кюнюне джети таблетка ичиб тургъанма!..

— Нек сора?

— Дженгил сау болур ючюн!

* * *

— Мен бусагъатда керекмеми сизге, къызым?

— Керексиз, акка...

— Неге?

— Къан къуяргъа...

— Огъай, къызым, къуйдурлукъ тюлме.

— Нек?

— Кесими тели къанымдан къутулалмай турама сора, биреунюкюн а не этерикме?

— Биреунюкю тюлдю, акка, юй бийчегизникиди...

— Аны атын да соргъанма, къызым!.. Ол менден да тели бирди!..

* * *

— Лекциянгы окъуб бошадынг эсенг, сенден бир сорлугъум барды...

— Соругъуз, акка...

— Ауругъанланы аздан аз этерни орнуна, кёбден кёб этибми барасыз?

— Ким айтады алай?

— Сен айтдынг да бусагъатда...

— Не дедим?

— Больницала былтырдан эсе быйыл эки къатха аслам болгъандыла, дединг...

* * *

— Къайры атылыб бараса, алан?

— Дохтургъа...

— Ауругъанынгмы барды?

— Огъай, тейри, ауругъаным-затым да джокъду, башха зат къыйнайды.

— Не зат?

— Кече джукълаялмайма...

— Сора аны ючюн дєб дохтургъа чабыб нек бараса?

— Не этерикме да?

— Кече джукълаялмай эсенг, кюндюз джукъла!..

* * *

— Кирирге боллукъмуду эгечим?
— Энди уа нек келдинг?
— Дарман алыргъа...
— Да тюнене алыб кетгененг да?
— Ол.. джукълатыучу дарман эди?
— Энди къаллай керекди да?
— Уятыучу дарман...
— Алай эсе джукъунгу тындырыб боша да, уянсанг келирсе.

* * *

— Нек келгенсе джашым?
— Бир кюнге больничный берсенг деб аны ючюн келгенме, мама.
— Не, аругъанынг затынгмы барды?
— Огъай...
— Больничный нек излейсе да?
— Солургъа излеем.
— Да табсыз кюн келгенсе сора...
— Къачан келейим да?
— Ыйых кюн...

* * *

— Бетинг-къутунг нек кетгенди, алан?

— Бусагъатда врачха барыб келеме.

— Да не деди да?..

— Таб зат айтмады, тейри... Къанынг мардасындан эсе дженгил урады, деди.

— Ким эди къарагъан?

— Бир аламат джаш тиширыучукъ!

— Сора къаным къызыу урады деб бош къыйнала болурмуса?

— Нек?

— Да, кесинг айтханча, аламат тиширыучукъну субай бармакъчыкълары санынгы сылай турсала, къанынг дженгил урмай не этерикди?!

* * *

— Кечигиз, аллахыгъыз ючюн, тюнене джукълатыучу дарманны орнуна джукълатмаучу дарманны бериб ийгенме...

— Не кечмекликди ол, иги къыз, мен алай этгенигиз ючюн, сизге бюсюреу этерге излейме!

— Нек?

— Джукъусузлукъ — бюгече манга бир аламат назму джазаргъа болушду...

— Нени юсюнден?

— Джукъусузлукъну юсюнден...

* * *

— Тамбла меннге операция этерикдиле...

— Къоркъма, къарнаш, быллай бир! Быллай операцияланы Билял биринчи кере этмейди.

— Мен аны ючюн деб къоркъмайма?

— Ким ючюн сора?

— Кесим ючюн...

— Нек?

— Да ол быллай операцияланы биринчи кере этмегенлигине, быллай операция меннге биринчи кере этиледи...

* * *

— Къулакъларыма буштукъ этиб да кюрешдим, алай а тангнга дери джукълаялмадым, алаи.

— Къулакъларынга буштукъ этмей, башынга этерге кюрешсенг а сора...

— Нек?

— Да башынга сингнген сагъышла болур элле сени джукъларгъа къоймагъанла...

— Огъай, тейри, бу джол сагъышларымда джокъ эди гюнах...

— Неде эди да?

— Сени хурулдагъанынгда!

* * *

— Сени биз отпускагъа ашыргъанек да, больницагъа нек тюшгенсе?

— Отпускагъа ашырмай, санаториягъа ашыра турсагъыз, тюшерик тюл эдим больницагъа!

— Совхозгъа джылыпа эки-юч путевка келеди да, къайсы биринге джетдирликме мен аны?

— Да джыл сайын кесинг къалай бараса да Сочиге огъунакъ?

— Мен ары солур ючюнмю барама сора?

— Не ючюн бараса да?

— Къатын кибигим бёркле сатхан сагъатда, мен да аны къатын сакълайма.

* * *

— Мен сени бюгюннге дери халал тенглерими бирине санаб тура эдим...

— Энди уа?

— Энди уа — огъай!

— Нек?

— Да сау ай бла джарымпы больницада ауруб джатханымда, келиб кёре билмединг...

— Тейри, тенгим аны ючюнге бош къыйнайса джюрегинги...

— Нек?

— Да сени больницагъа барыб кёрмесем, башха джерде кёралмаймамы да?!

* * *

— Мени санларымда бир деб бир ауругъан джерим джокъду, эгечим...

— Да ауругъаныгъыз джокъ эсе, къалай салдыла да сизни больницагъа?

— Кесим тилеб салдыргъанма...

— Нек?

— Ненча тенгим болгъанын билирге излеб!

— Билдигизми да?

— Огъай...

— Нек?

— Да алкъын киши келиб кёрмейме...

* * *

— Джукъламай нек турасыз, акка, бу заманнга дери?

— Джукълаялмайма, къызым, не этейим?

— Да джукълатыучу дарман болушмаймыды?

— Болушмайды...

— Нек?

— Да мени сагъышларым сизни дарманларыгъыздан эсе эки къатха кючлюдюле.

— Не зат сагъышладыла ала?

— Болницадан чыгъыб юйге барсам, былай сизнича ким къарарыкъды меннге деб... олду сагъышым.

* * *

— Сестра, сизден мени бир тилерим барды...

— Айтыгъыз, тынгылайма...

— Мени кесими энчи палатагъа салыргъа кюрешигиз, не этерик эсегиз да...

— Нек?

— Кече арасында уяна келиб, ашагъан къылыгъым барды.

— Да, ашагъыз, ким огъай дейди?

— Къоркъгъан этеме...

— Нек?

— Джукъусурай барыб биреуню ашарыгъын ашаб къойсам а!..

* * *

— Къайры бараса, Къара?

— Къан берирге...

— Сени къанынг кимге керекди сора?

— Адамлагъа!

— Адамлагъа таза къан керекди...

— Меники таза къан тюлмюдю да?

— Тюлдю...

— Неси барды?

— Аракъы къатышы.

* * *

— Энди келсем, не келтирейим, Кямал, санга?

— Джукъ да келтирме. Кёрмеймисе— тумбочкамы ичи тыкъ-тыкълама болуб тургъанын?!

— Бу зат сени къызгъанчлыгъынгы кёргюзтеди, тенгим...

— Нек?

— Да халал адам болсанг, бу затланы адамлагъа бериб ашатхан этеригенг...

— Да, тейри, тенгим сен да менден халал тюлсе...

— Къайдан билесе?

— Да халал адам болсанг, энди келсем не келтирейим деб меннге сора турмай, келтириб къоярыгъенг...

ДЖОРУКЪ БУЗУЛСА—ДЖОЛ ДЖАРСЫУ...

* * *

— Джолдаш старшина, джолумдан тыймагъыз марджа, бир бек ашыгъыб барама.

— Сен алай бек ашыкъсанг, иги джаш, джол белгилеге къараб барлыгъенг.

— Къарагъанны къой эсенг, аладан эки кёзюмю алмай огъунакъ да келеем...

— Сора джорукъну нек буздунг да?

— Ала тюз салынмагъандыла...

— Къалай?!

— Манга солгъа барыргъа керекди, была уа онгну кёргюзтюб турадыла...

* * *

— Бу къыйынлыкъ келликге къара, ха!

— Кимни къаргъайса, къатын?

— Шоферну...

— Не этгенди?

— Автобусну былай табсызла нек бардырады?!

— Тейри, мен бек джаратдым, юй бийче, муну джюрютгенин...

— Несин джаратдынг?

— Мешнаны таб чайкъай билгенин...

— Къалай таб чайкъай билгенин?

— Да кёрмедингми, бусагъатда чайкъагъанында, бир джаш тиширыучукъ, джыгъылама деб къоркъгъандан, мени бойнумдан бир ариу къучакълады...

* * *

— Адамла билетге ачха узатамыдыла деб, анга къараб тургъан болмаса, башха сагъыш эте болмазсыз дейме, алан?

— Этебиз, эте...

— Не этесиз?

— Билет алмагъанлагъа тазир салабыз.

— Тазирни алагъа салыргъа керек тюл эди, сизге салыргъа керек эди...

— Не ючюн?

— Адамла бир-бири юслерине къаланыб баргъанларына эс бёлмегенигиз ючюн!

* * *

— Джашчыкъ, ол мен берген беш капекни кассагъа атаргъа кёзюнг къыймаймы турады?

— Биреуге керек болуб къалса деб сакълаб турама, амма...

— Биреуге керек болмай къалса уа?

— Аны ючюн бир да къоркъмагъыз, амма...

— Не этериксе?

— Атарыкъма...

— Къайры?

— Хурджунума...

* * *

Алан, контролер болуб айлана болурса, дейме.

— Алайыракъды...

— Барыбызны да билетибиз болгъанын кёргенингде, къууандынгмы?

— Огъай...

— Нек?

— Бизге барыгъыз да билетсиз болуб къалсагъыз — ол эди игиси...

— Алай къалай айтаса, алан?

— Да не къалай айтханы барды?.. Сизни бешишер капеклик билетигизден эсе, ючюшер сом тазир алсакъ, къралгъа, бизге да ол хайырлы боллукъ эди...

* * *

— Айыб тюлмюдю, а джаш, ананг кибик адам къатынгда сюелиб тургъанлай, сен олтуруб бараса?

— Джангыласыз, эгечим... Бу анам кибик адам тюлдю.

— Кимди да?

— Анамды...

— Алай эсе, артыкъ да аман...

— Аман мен тюлме, ол кесиди...

— Нек?

— Ол юретгенди мени былай!..

— Къалай?

— Къайда джюрюсенг да кесинге орун айыра билирге керексе деб...

* * *

— Бюгюнлю былайда не сакълайса, Салых?

— Автобус...

— Да бусагъатда озгъаннга минсенг а.

— Толуб келди да сыйынмадым.

— Муну аллында келген а?

— Ол да толуб эди...

— Да къалай-алай этсенг да сугъулургъа кюреш ансы, мында автобусла хаман да толгънлай турадыла.

— Тоба-тоба, бу сейир ишге къара!

— Не сейири барды муну сора, акъсакъал?

— Да адамла ишлеген чотну къоюб олтургъандыла десенг а сора!..

* * *

— Эгечим, бир зат тилейим сенден... этерге айта эсенг.

— Этерча зат болса, этерме, айтыгъыз...

— Ол къойнунгда сабийчикни былай бир берсенг а?

— Не этериксиз?

— Очередсиз билет аллыгъем...

— Берлик тюлдюле, къарнашым, бош къыйналасыз...

— Нек бермейдиле?

— Да эркишиле сабий табмагъанларын билмеймилле сора ала?!

* * *

— Ма бусагъатда ГАИ-де ишлегенликге, сау сегиз джылны сютде къагытчы болуб тургъанма мен!

— Да нек кетдинг да андан?

— Кетмедим, кетерген этдиле...

— Нек?

— Мен арт кёзюуде бир къауум затланы тюрлендириб джазаргъа тюзелдим, сютге ишлери тюшген адамла да менинге ачхачыкъ узатыргъа тюзелдиле...

— Артынг не болду да?

— Ишим сютге тюшдю...

— Къалай къутулдунг да?

— Ачхачыкъ узатыб...

* * *

— Таксинг бошмуду, а джаш?

— Бошду, амма, только... паркга тебреб турама.

— Джанынга болайым, ауругъанны шахаргъа джетдириб келалмазмыса?

— Нек джетдирмейбиз... Тёрт тюмен хазырлагъыз...

— Да, балам, джанынга, сауладан бир къат алыб, ауругъанладан тёрт къат нек аласыз?

— Ауругъанны сау этерге табсагъыз, бютеу мюлкюгюзню берлик эдигиз да?!

— Игитда береек, балам!

— Сора бизге тёрт къат тёлерге нек къызгъанасыз?!

* * *

— Сеннге, эгечден туугъан, бир зат сорайым...

— Сор, ана къарнаш, неча сюйсенг да.

— Башха адамладан бир къат алыб, менден эки къат нек аласа, аны бир айт.

— Долгчугъунгу тёлей тураса, дядя... долгчугъунгу!..

— Не долгчукъду ол?

— Сау джылны тёлемей айланнган долгчугъунг...

— Да берсем, керек тюлдю деб, къолунгу силкиб къоюучан эдинг да?!

— Олсагъатда, джангы ишлей башлагъаным себебли, уятым ачылмай тура эди!..

* * *

— Мен къарнашчыгъым, сен туугъунчу огъунакъ таксиде ишлеб айланнган адамма!

— Бюгюн аны нек сагъынганлыгъыгъызды, акъсакъал?

— Сизни халигизни таб кёрмей...

— Не этебиз?

— Социалист эришиуню джоругъун бузасыз.

— Къалай?

— Алгъын биз, мешнаны ким ариу джюрютсе да деб, ол зат бла эрише эдик, сиз а энди, ачханы ким кёб тюшюрсе да деб, аны бла эришесиз!..

* * *

— Нек мычыйсыз, джашла, узалыгъыз хурджунларыгъызгъа!

— Бирибиз узалсакъ болмаймыды, мубарек?

— Болмайды...

— Сеннге не башхасы барды, бирибиз тёртюбюз тёлесек да?... Счетчик кёргюзтгенни алсанг, болмаймыды?

— Болмайды!.. Хар биригиз счетчик кёргюзтгенни башха-башха тёлерге керексиз...

— Нек?

— Да аллах айтмасын ансы, джолда чарпыу-зат болгъан тёреси болса, барынга да бирге тюл, хар биринг ючюн да башха-башха джууаб этерге керекме мен.

* * *

— Нек чакъыргъансыз, тамада, мени?

— Бир адамдан тарыгъыу келгенди...

— Не этгенме, дейди?

— Артыкъ ачха алгъанса, дейди...

— Не, кем алсаммы сюе эди сора?

— Кем, артыкъ да нек аласа, счетчик кёргюзтгенни алсанг, болмаймыды?

— Игитда болмайды!

— Нек?

— Олсагъатда хар бурулуш сайын джолуму сакълаб тургъан контролерладан къалай къутуллугъем?!

* * *

— Сизде здач-зат къайтаргъан адет джокъмуду, а джаш?

— Нек болмайды, акъсакъал, ууагъым болмагъанды да аны ючюн мычыгъанлыгъымды...

— Да кел, алай тюкенге дери барайыкъ да, анда ууакълатырсыз...

— Алайгъа дери барсакъ, ууакълатыргъа керек боллукъ тюлдю, къарнаш.

— Нек?

— Расчет болуб къаллыкъбыз...

* * *

— Алан, сен кёрген, бир джолда бир шахардан бир шахаргъа тыш къралчы туристлени элтгенем...

— Сора уа?..

— Да джетер джерлерине джетгенден сора, ненча беребиз деб сордула да, экишер тюмен деб ангылатыргъа кюрешдим...

— Сора уа?

— Аланы уа ,хариб, хар бирибизден экишер тюмен излейди деб келген болур эди кёллерине, хар бири чыгъарды да экишер тюмен берди...

— Да сен не айтдынг да, тынгылауну басыбмы къойдунг?

— Тынгылауну басыб къалай къояса, алан, аллай адамлагъа?

— Не дединг да?

— Сау болугъуз, дедим.

* * *

— Былай аз ачха нек бересиз, джашла?

— Аз нек болады, къарнаш, къуру да бериучюбюз чакълы бир беребиз.

— Бюгюн кёбюрекчик берсегиз да джокъ эди хата...

— Нек?

— Джауа тургъанын кёрмеймисиз?

— Аланы уа, хариб, хар бирибизден эки-

— Кёребиз... Анда не барды сора?

— Кёр эсегиз, джаугъан сагъатда мешнаны джюрютген къатын болгъанын билирге керексиз.

* * *

— Бир зат тилесем, эталырмыса, алан?

— Тилегиз... нек эталмайбыз!

— Бир кесек дженгилирек сюраллыкъмыса мешнангы?

— Нек сюралмайма? Кассабызгъа артыкъ ачхачыкъ атаргъа айтсагъыз...

— Дженгил сюрсенг, артыкъ ачхачыкъ алайсыз да атыллыкъ болур...

— Къалай?

— Къалай билмейсе сора сен аллай бирни!

— Билмейме...

— Да мешна не къадар къызыу барса, счетчик да ол къадар къызыу буруллукъду!

* * *

— Алан бюгюн бир бек ашыгъыб турама, мешнанг бла ишиме элтиб бир келсенг а...

— Узакъдамыды ишлеген джеринг?

— Огъай, бир-эки къычырым джерди.

— Да кел сора, гаражгъа барайыкъ да, мешнаны алыб чыгъайыкъ.

— Гаражынг къалайдады?

— Юч-тёрт къычырым джерде...

* * *

— Къайры тебрегенсе, алан, танг атмай?

— Да сеннге къайры тебрегеними айтсам, биргеме тагъылыб тебрериксе.

— Нек тагъылама сора? Айт бери, омакъ-лана турма да.

— Мешна алыргъа барама...

— Экибиз да бирге ишлейбиз сора, сен мешна сатыб алыргъа ачханы къайдан табдынг?

— Джангыласа былайда, къарнаш.

— Къалай?

— Бирге ишлегенлигибизге, бирча ишлемейбиз...

* * *

— Огъурлу болсун, алан, мешнанг...

— Сау бол, берейик...

— Сау бол сен да алай айтханынга...

— Аякъ алышы къалайды алан, «алашангы»?

— Башха болмай, окъ атылгъанчады!

— Шахаргъа дери элтиб келсенг а сора...

— Тейри, тенгим, айыб этме, тюненели бери не эсе да мотору хырылдаб турады...

* * *

— Билеклеригизде бу къызыл байлаулары гъыз не затладыла, джашла?

— Дружинниклебиз, акка, джолда джорукъну сакълайбыз.

— Бу джарыкъ орамда ары-бери джортуб айланмагъыз да, арлакъгъа барыгъыз сора!

— Къарлакъгъа?

— Да къайдам, къарангыракъ джерлеге!

— Барлыгъек, акка, бир затдан къоркъабыз ансы...

— Не затдан?

— Аллай джерледе аманлыкъчыла айланадыла...

* * *

— Правому нек сыйырасыз, джолдаш старшина?

— Билмеймисе?

— Билмейме!

— Эсириб тургъанлайынга мешнаны джюрютюб айланнганынг ючюн!

— Эсиргеними къайдан билдигиз?

— Кесинг болушдунг...

— Къалай?

— Да эсирмесенг, ГАИ-ни къуллукъчулары бла даулаша турлукъ болмазенг!..

* * *

— Шахаргъамы тебрегенсе, Шахар?

— Хо, Хопай...

— Мин бери сора, неге сирелиб тураса?

— Да сени правонг джокъ шой эди да?..

— Энди барды...

— Къалай окъуб чыкъдынг олсагъатха?

— Окъуб чыкъмагъанма, бир ащик аракъыгъа алгъанма!

Алай эсе, айыб этме, мен сени бла баралмайма.

— Нек?

— Мени джашауум бир ащик аракъыдан эсе багъаракъды!

* * *

— Былай къайт, къарнаш, ачха тёлерге унутуб бараса!

— Къалай унутама?.. Бусагъатда хурджунунга быслыргъанынг ачха болмай не эди?!

— Муну мешна ючюн къралгъа тёлегенсиз...

— Энди уа кимге тёлерге керекбиз?

— Мени кесиме...

— Нек?

— Чарпыусуз джюрютгеним ючюн!..

* * *

— Нек тохтатдыгъыз мени, джолдаш лейтенант?

— Светофоргъа киргенинг ючюн!

— Ма бу затны да хурджунунга сал да, бошла да къой, джаным, бир бек ашыгъыб барама.

— Бусагъатдан ызына сал бу затынгы?

— Нек чамландынг, къарнаш, аллай бир...

— Да не этейим, чамландырмай къоймайсыз!.. Къаллай светге киргенинги билемисе?

— Билеме... Къызылгъа!

— Да сора, сау къаллыкъ, джашил къагъытны нек узатаса манга?!

ИЧКИЧИНИ КЮНЮ—КЕЧЕ..

* * *

— Къайда, къарнаш, ёрге тур да, мени биргеме тебре!

— Къайры, джолдаш старшина?

— Аязытыучу юйге!

— Алай эсе, бир кесекчик сабыр этигиз, алкъын эсириб бошамагъанма...

— Сен эсириб бошагъынчыннга дери сакъласам, бек кёб сакъларгъа керекме мен!

— Нек?

— Кёрмеймисе, иги джаш, буфетчицаны аракъыны орнуна санга гара суу къуюб бере тургъанын?!

* * *

— Къайда, къарнаш, ауузунгу къысыб турма да, бир алгъыш эт.

— Не алгъыш хапарды бу, къоюгъуз энди алгъыш айта турургъа кеч болгъанды.

— Той джангы башланнганды сора, алгъыш айтыргъа кеч къалай болады?

— Да алай эсе, ичгинчи сёлешмеге къойсанг а?

— Ичмегенлей къалай сёлеширге болады сора?

— Да ичгенден сора адам кеси сёлешмейди.

— Ким сёлешеди да?

— Аракъы!..

* * *

— Алан, джутаргъа бир зат бермей эсенг, кёзлерим замансызлай джумулургъа башлагъандыла!

— Да мен сени танытъаплы бери да джумуладыла кёзлеринг, дагъыда къаллайла эсе да ачыладыла да къаладыла.

— Да... аллахдан тилек тилеб, аны бла сау къалама...

— Анча сайын аллах сени къалай кечиб барады да?

— Да не этерикди кечмей, аны буйругъун толтурама сора?!

— Бу айтханынгы къалай ангыларгъа боллукъду?

— Да ол буюрмаса ичерик болмазем...

* * *

— Сизни тойгъа чакъыра келгенбиз, акъсакъал.

— Тойлада да дам къалмагъанды, тейри, бусагъатда!

— Нек дегенлигишгди, акъсакъал?

— Да ички деб, анга табыныб тургъан болмаса, башха затлагъа эс бёлюнмейди.

— Къоркъма, акъсакъал, бу джол аллай зат болуб джукъ къымылдарыкъ тюлдю.

— Да сора, айыб этмегиз, джашла, мен бараллыкъ болмам...

— Нек?

— Да не этерикме мен анда — ички къымылдарыкъ тюл эсе... джырлай, тебсей билгеним джокъ.

* * *

— Кёрдюнгмю, алан, тюнене ол джыгырабызны этгенин?

— Не этгенин?

— Ичиб... Эсириб, джугъун да билмей къалгъанын...

— Къайдам, тейри, мени андан хапарым джокъду.

— Сора сен да халек болгъанма десенг а?

— Сен кесинг а къалаенг эке?

— Къайдам, тейри, юйге къаллайла келгеними затны билмейме...

— Сора башхаланы нек терслейсе да?

* * *

— Тюнене, иги ашхы бегиталгъанымы бегитгенме, алан!

— Да биричи кереми этесе алай? Аны песине къыйналаса?

— Чыртда джугъуму билмей къалгъанма!..

— Аны ючюн да къыйналма... Биричи кере болмайса алай да!

— Аны бла къалса уа! Алгъан ачхачыгъымы, джугъун да къоймай, артына чыкъгъанма!

— Мынга уа тамам кёлюнг бла къыйналыргъа керексе, тейри!

— Нек?

— Биричи кере этесе былай!

* * *

— Тюнене келеме деб, келмей нек къалдынг, Къылыч?

— Бир къаты ишим болду да... Сен а бошаялдынгмы ишинги?

— Мен сени ишлерге деб чакъырмагъанем.

— Неге чакъыргъанепг да?

— Ичерге!

— Ах анасыны уа, аны билсем, ёлсем да къаламем бармай!..

— Да къаты ишинг болгъан эсе?

— Къаты ишим — пахмель этерге ёнкюч ачха излеб айлана эдим — ол эди!..

* * *

— Тютюнюнг джокъмуду, алан?

— Барды, нек болмайды!

— Узата кир сора бери!..

— Нек гузабагъа киргенсе, алан, джюрегинги къыйнагъан затмы барды?

— Барды... Бусагъатда барыбызны да джюрегибизни къыйнагъан бир ауур темагъа лекция окъуб чыкъгъанма.

— Нени юсюнден эди лекция?

— Тютюнню зарапыны юсюнден...

* * *

— Джюрюгюз, джашла, тюбегенден ары бир джукъчукъ джута кетейик...

— Огъай, къарнаш, мен джутхан чотну къойгъанма.

— Да алай эсе артыкъ да иги! Ачхачыгъынг бар эсе былай узат да, бар барлыкъ джеринге.

— Огъай, тейри, къарнаш, ачхачыкъ узатсам, кетмедим шойду джукъгъа да!

— Нек?

— Да ачхачыгъыгъызгъа болушуб, аракъыгъызгъа болушмай къалай кетиб къалайым?!

* * *

— Алгъын шохларымдан джангыз сен къалгъанса, Шогъай, меннге кертилей...

— Къайдан билесе?

— Да хар ичгеним сайын — биргемесе!

— Тюзюн айтсам, кёлюнг къалмазмы, Айтек?

— Нек къалады сора? Бир да къарама да, айт!

— Мен сени кесинге кертилей къалмагъанма...

— Неме къалгъанса да?

— Аракъынга...

* * *

— Командировкадан къайтдынг шойду да?

— Къайтдым...

— Айт сора хапар, тынгылауну басыб нек тураса?

— Да не айтырыкъма?.. Сиз айтхан кемликлени кермедим мен анда!..

— Джетишимлерин айт сора.

— Аллай затларын да кёрмедим...

— Нени кёрдюнг да?

— Шышаланы...

* * *

— Бу ичкичи къааумгъа не этерге билмей къалдым, ахырсы!

— Да не билмегени барды муну — кабинетинге джый да, иги ашхы кереклилерин бер!

— Да алай этеме деб къалмадыммы оюнга! Кабинетге джыйдым да, сен айтханча, ашхы кереклилерин бердим... Андан сора бир-бирибизден кёлюбюз къалмасын дедик да, ашхы урдукъ!..

— Энди не болгъанды да?

— Башым тюшюб барады!

— Ой, сени огъесе, сен да менича болуб тура кёреме сора, кел ,башларыбызны орунларына бегитиб келейик.

* * *

— Менинге нек къадалгъанса, алан, сен?

— Ол кюн аязытыучу юйге тюшгенинг ючюн.

— Мен бир кере тюшген эсем, сен андан чыкъмай огъуна да джашайса да.

— Къайда кёргенсе мени ичген сагъатымда юйюмден эшикге чыгъыб?

— Да аны ючюн айтама!.. Аязытыучу юй бла сени юйюнгю не башхасы барды?

— Къалай болмайды?

— Къатынынг милиционерча бир адамды!

* * *

— Нек келгенсиз, эгечим, бери?

— Урушургъа.

— Нек?

— Баш иеми бери джыйгъаныгъыз къыйлы да къалмай, хурджунунда джугъун къоймай сыдыргъансыз!

— Биз тюл, кърал сыдыргъанды!..

— Нек?

— Кече къалгъаны ючюн!..

— Ийнаныргъа бек къыйынды мынга!

— Нек?

— Былайдан учузуракъ джер къурубму къалгъан эди сора мынга кече къалыргъа!

* * *

— Сенинге, эгечден туугъан, онбеш сутка берирге керек эди!

— Нек?

— Аманла сёлешгенинг ючюн!..

— Мен аманла сёлешгеними къайдан биллигем, эсириб тураем сора?!

— Алдама, къарнаш! Кеси кесинги этдиреенг ансы, эсиргенинг-затынг да джокъ эди, тейри.

— Сора мен сенден тарыгъыргъа керекме!

— Не ючюн?

— Эсирмегенлейиме алыб келгенинг ючюн...

* * *

— Мени эсиргеним болмагъанлай алыб келгендиле бери!..

— Биргенгдеги эсириб, сен эсирмей къалай къалгъанса сора?

— Да ол ичиб келе эди!..

— Сен а?

— Мен ичерге бара тура эдим!..

— Да тюз этгендиле сора...

— Нек?

— Да алай-алайсыз да тюшеригенг сен бери сора, ишни соза тургъандан не магъана бар эди?!

* * *

— Кесим иш этиб ичгенмеми дейсе, къарнаш?

— Хо...

— Нек?

— Бери тюшер ючюн...

— Мында не игилик барды сора?

— Мени джаза тургъан китабымда бир персонажым аязытыучу юйге тюшеди... Аны юсюнден джазарыгъем...

— Алай эсе, бар юйюнге — аязысанг келирсе...

— Алай боллукъ тюлдю...

— Нек?

— Да аязысам, ким къоярыкъды сора мени бери?!

* * *

— Нек келгеисе, алан, айт айтырынгы.

— Бу эки адамдан ишге къайсысын алсакъ таб болур, аны бла келе келгенем...

— Къаллай адамладыла?

— Бири аракъыны ауузуна да салмайды, экинчиси — андан ауузун алмайды.

— Алай эсе, экисин да къоюб, ючюнчю адамны излесек таб болур...

— Нек?

— Да была экиси да сау адамла тюлдюле!..

* * *

— Бу адамгъа, не этерик эсенг да, сёз бермезге кюреш, тамада.

— Нек?

— Асыры кёб сёлешиб иерикди...

— Да сёлешмеге къой, заманыбыз дыккы тюл шойду да?

— Мен заман дыккыды деб, анга къоркъуб айтмайма.

— Неге къоркъаса да?

— Ол айтырын айтыб бошагъынчы биз аязыб къалыргъа боллукъбуз...

* * *

— Ауруб ёлеме, алан!

— Не этейим да?

— Да не этерик эсенг да бир зат эт, мен кесим ючюн деб джетмегенме бу къыйынлыкъгъа!

— Ким ючюн джетгенсе?

— Сени ючюн!

— Къалай?

— Да сени саулугъунг ючюн деб тартханем тюнене...

* * *

— Нек къарайса, Къара, меннге былай эршиле?

— Кесинг билирге керексе нек къарагъанымы...

— Да айт да къой, бери, къарамынг бла термилте турма да!

— Сени аракъы ичмеген кюнюнг бармыды?

— Игитда болады?

— Да мен сени ичмеген кюнюнгю бир кере да кёрмегенме...

— Игитда кёрмейсе сен мени ичмеген кюнюмю, ичмеген сагъатымда мен эшикге чыкъмайма сора?..

* * *

— Сенден да бездим, джарлы джанымдан да бездим мен!

— Не болгъанды, юй бийче?

— Да не болгъанды болуб а?! Бу ички чотну къоймай эсенг, мен сени къояма.

— Аны ючюн быллай бир нек ачыуланаса, къатын?.. Мен ачхамы джоймай шойма да!

— Ачха джоймагъанлыгъынга, башха затынгы джояса!

— Неми?

— Бетинги!..

* * *

— Бир зат сорсам, чамланмазмыса, Солтан?

— Нек чамланама сора, сор...

— Биягъынлай бардырамыса ичкини?

— Огъай, тейри... Бусагъатда башха тюрлю бардырама...

— Къалай?

— Алгъын юч кюнню ичсем, бир кюнню ауруем, энди бир кюнню ичсем, юч кюнню ауруйма...

* * *

— Джашла, эсирмезге кюрешигиз, марджала, бёчке алкъын топпа-толуду!..

— Сырадан адам эсиремиди сора?

— Эсиргенни къой эсенг, шашыб да къалалла бир къауумла... Кёрмедингми ол эки джигитни шашыб баргъанларын?!

— Ала, эгечим, эсиргенден шашмагъан эдиле!

— Не ючюн шашхан эдиле да?!

— Сырагъызны джартысы суу болгъаны ючюн!

* * *

— Бу сыра тюлдю, эгечим, сылыкъ сууду!

— Гюнахлы сёлешесиз, тоба, джашла!

— Сылыкъ суу бла сыраны арасын айыралмагъан санчалагъамы санайсыз бизни?

— Тоба, джашла, бек уллу джангыласыз.

— Къалай?

— Туура бусагъатчыкъда, крандан келтириб, талай челек сууукъ суупу къуйгъанма бёчгеге сора, эрлай сылыкъ суу болуб къалай къалды бу?!

* * *

— Алан, сен не эсе да къонакъгъа келгенни да къойгъанса...

— Сен ол затны къойгъанлы къойгъанма мен да сенинге къонакъгъа келгенни.

— Не затны?

— Аракъыны!

— Мен ол затны къоймагъанма, ол къойгъанды... мени!

— Нек?

— Капексиз болгъанымы кёрюб...

* * *

— Сен, алан, тютюнню тамагъынгдан къуйгъанынгы къачан къоярыкъса?

— Аны сенинге неси джетгенди сора?!

— Да саулугъунга сакъ болсанг иги болурму... Бир тамчы никотин атны ёлтюреди, дейдиле.

— Сен аны ючюн бир да къоркъма! Мени ёлтюраллыкъ тюлдю.

— Къайдан билесе?

— Мен ат тюлме!..

* * *

— Алло, алло, бу милициямыды?

— Хо!.. не кереклигиз барды? Милиция тынгылайды!

— Бери дженгил джетмей эсегиз, аманлыкъчыла менден бошаргъа башлагъандыла!

— Къалайдаса?

— Къалайда болгъанымы айтырыкъ тюлме!

— Нек?

— Эсириб турама да, аязытыучу юйге алыб кетерсиз деб къоркъама...

* * *

— Бу ички деген от тюшерикни нек къоймайса, а киши?

— Оллахий-билляхий, къатын, кёлюнге джукъ келмесин, кюрешеме, къоялмайма ансы...

— Да былай къарасанг къарамынг бар, сёлешген сагъатда—акъылынг бар, бу джийиргеншли сылыкъ сууну къалай къоялмайса?

—Къоялама!.. Дагъыда бир чурум чыгъады да къалады ансы...

— Да сен да табалмаймыса, хомух, ичмезге бир чурум?

— Табалама!.. Кишини ийнандыралмайма ансы.

* * *

— Алан, сенден бир сорлугъум бар эди, айыб этмесенг...

— Аллах айыб этмесин, сор...

— Аязытыучу юйню адресин билмеймисе?

— Огъай...

— Къалай билмейсе, къарнаш, сен андан бери чыкъмайса дейдиле сора?

— Аллай бирге акъылынг къалай джетмейди?

— Къаллай бирге?

— Да, аллахны къулу, аны адресин билирча мадарда болсаммы джыйылама мен ары?!.

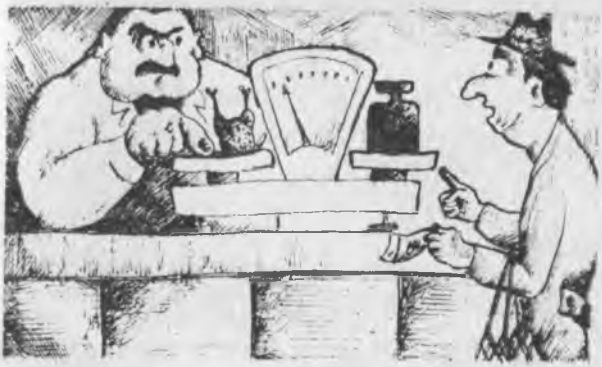

БАРИШЧИНИ БАШЫ БЕДИШ..

* * *

— Алыучуланы алдагъанны къачан къоярыкъса, ашхы улан?

— Къаллайла сёлешесе сен, акъсакъал? Мени хурджунумда къаллай билетим болгъанын билемисе?!

— Адамгъа, иги джаш, билетден сора да бет да керек болады, айхай!

— Мениме джокъду бетим! Къайда, былай келчи, экибиз да кюзгюню аллына бир сюелейик!..

— Сюелдик... Анда тургъан не зат барды сора?

— Мени бетим сеники тенгли эки болгъанын кёрмеймисе?!.

* * *

— Хаман да бизге къадалыб турмагъыз да, ол базарда баришчилеге да бир къатылсагъыз а, къарнашым!

— Да товарны ала сизден алабыз, дейдиле.

— Тюз айталла, бизден алмай, кимден аллыкъдыла сора?

— Да сиз тюкеннге келген затланы ишчи халкъгъа сатмай, баришчи халкъгъа нек сатасыз?

— Да баришчиле, ишчилеча дигил-мигил эте турмай, аууз мардабызны бериб къоядыла.

— Къурал мардасы бола тургъанлай, аууз марда нек саласыз да?

— Да не этейик, къарнашым, алай этмесек, планыбызны толтуралмайбыз!

* * *

— Алыучула табхалагъа къарасала, сен къайры къарайса, бир айт, ха, Къаракъыз?

— Баш энишге...

— Нек?

— Тюкенибизде джараулу зат болмагъанына уялыб...

— Сен уялыб баш энишге къарамазча бир мадар юретсем, нохта бау этерикмисе?

— Этмея!..

— Ол джашырыб тургъан товарларынгы чыгъар да табхалагъа тиз!

* * *

— Къайда, джанынга, джангыдан бир саначы не берлигими...

— Мени санай билмегеннгеми санайсыз?

— Асыры сансызла санаб иесе ансы, саная билесе, эгечим.

— Магъыз сора, бу беш капек ючюн ёле эсегиз!

— Да билмей джангылгъаныпг ючюн нек джанаса, джанчыгъым?

— Джангылгъаным ючюн деб джанмайма...

— Не ючюн джанаса да?

— Джангы ишлеб башлагъанлайыма огъунакъ «джангылгъаным» ачылыб къалгъаны ючюн...

* * *

— А къыз джарлы, бу адамгъа джукъ ангылаталмайма...

— Не дау салады?

— Сютбашыгъа айран къошхансыз, дейди.

— Да даулаша турма да, тюзюн айт да ангылат.

— Тюзюн айтсам, андан да аман боллукъду.

— Нек?

— Да мен сютбашыгъа айранны бир кере да къошмагъанма.

— Къалай этгенсе да?

— Айраннга сютбашыны къошуб тургъанма.

* * *

— Ол баргъанны кёремисе?

— Кёреме...

— Аны быдыры былай неден чыкъгъанды деб тураса?

— Да къайдам... Къайдан билликме?...

— Алдау бла!

— Къайдан билесе?

— Да аны не къайдан билгени барды, сатыу-алыу чот бла кюрешгенледе алдамагъан хазна бир адам болады...

— Алгъын алай айтмай эдинг да?!

— Алгъын алай къалай айтырыгъем,— олсагъатда мен кесим да сатыуда ишлеем сора?!

* * *

— Тарыгъыу китабчыгъыгъызны былай бир берсегиз а, эгечим.

— Бизде тарыгъыу китабчыкъ тюл, бюсюреу китабчыкъ барды!

— Мен сизге бюсюреу джазаргъа излемейме.

— Биз да тарыгъыу джазарыгъызны онгсунмайбыз...

— Алай эсе. тамадагъызны чакъырыгъыз...

— Тамаданы ишден къысдагъандыла.

— Не ючюн?

— Тарыгъыу китабчыкъны адамлагъа берирге асыры ачыкъ болгъаны ючюн.

* * *

— Къайрыса, а киши, танг атмай?

— Ревизия келгенди тюкеннге!

— Аланы бери чакъыр да къойсанг а, кесинг мындан ары созулуб айланма да.

— Тоба де, юй бийче, алай къалай айтаса, бютеу дефицит товарларыбыз мындадыла.

— Да аны ючюн айтама, керекли затларын алыр эдиле да кетер эдиле!

— Мени кесими алыб кетселе уа?

— Керекли затларын табсала, сени башларынамы урлукъдула сора ала?!

* * *

— Къалайды, джашым, джашауунг?

— Бек аламат, акка!

— Джал алыуунг къалайды тюкенде?

— Тогъуз тюмен!..

— Ой, сени огъесе, ангамы махтанаса сора?.. Мен да алама къарт башым бла тогъуз тюмен!..

— Да сен, атдя, айына ала болурса?

— Ёнге уа?! Сен а?

— Мен — кюнюне алама!..

* * *

— Сени сютге берирге керек эди!.. Алай а, сагъыш этдим да, хоншум болгъанынг себебли, къоюб олтурдум...

— Нек?

— Да ма бу хынтыр-мынтыр затлагъа беш къат багъа къошуб сатханынг ючюн!

— Да, чот алайгъа джетди эсе, къарнаш, мени тюл, сени берирге керек эди сютге!

— Не этгенме мен сора?

— Менден сатыб алгъан затларынгы барын къралны алдаб алгъан ачханга алгъанса!

* * *

— Алан, бу улхугъа баш атыб тургъанынгы къачан къоярыкъса сен?

— Къоярыкъ тюлме!

— Улху бергенлени бири болмаса да бири айтыб къояр деб аны сагъышын этмеймисе?

— Этмейме!..

— Нек?

— Да ол затны юсюнден менсиз да этгендиле сагъыш...

— Кимле?

— Юристле.

— Къалай?

— Улху бергенин айтама деген адам болса, ол кеси да тутуллукъду.

* * *

— Биз тергеген бла, чотугъуз бек табсызды, акъсакъал...

— Нек дегенлигизди?

— Да алты ана къоюгъуз бла бир токълугъуз джетмейди сюрюуюгюзде.

— Токълуну санга къошмагъыз...

— Нек?

— Да ол танг атханлы сизни мешнагъызны багажнигиндеди...

— Нек минигенди сора ол ары?

— Алты ана къойну чотдан чыгъарыр ючюн.

* * *

— Къайда, амма, бу джюн машогунгу да ал да, мени ызымдан тебре!

— Къайры, джанынга?

— Милиция бёлюмге!

— Не этгенме мен ары барырча?

— Бариш этесиз!..

— Да мени къоюб, менден онглуракъланы тутсанга, балам?..

— Аланы тутхан, алай тынч болса уа, амма!

— Мени къалай тутдунг да?

— Сени уа... аллайланы бири кёргюздю!..

* * *

— Ашаргъа келген адамланы нек тарыкъдыраса, Тохтар?

— Не дейдиле?

— Артыкъ ачха аласа, дейдиле...

— Мен кесиме дебми алама сора?

— Кимге деб аласа да?

— Сеннге деб...

— Къаллайла сёлешесе сен?!.

— Да не?! Кюн сайын ишден сора сеннге узатхан сомчукъларым кесими хурджунумдан чыгъадыла дебми тураса?!

* * *

— Бу базман былайгъа не ючюн деб сасалынганды, къарнаш?

— Тишликлени чегерге!

— Чегиб нек бермейсе сора?

— Аланы чеге турургъа заман табмагъа эдим да, башымы къашыргъа табхаем заман...

— Да чекмей бере эсенг да, мардасындан кем берме, марджа!

— Бу айтханынгы да толтуралмайма, тейри, акъсакъал...

— Нек?

— Да олсагъатда быллай бир адамгъа бу кесек затчыкъны къалай джетдирликме?!

* * *

— Къайда ишлейсе, алан?

— Сют этерик адамла бла сют этиллик адамланы араларында!

— Къалай?..

— Да ма, сёз ючюн деб айтыргъа, биреуге беш джыл бериллик болса, он джыл берилликди, аны беш джылгъа тюшюртейим дейме да акъырынчыкъ къулагъына шыбырдайма...

— Да андан алагъа не хайыр барды сора?

— Алагъа хайыр джокъду... менинге — барды!

— Не зат?

— Нохта бау!..

* * *

— Джашынгы институтха ачха бериб салгъанынг тюзмюдю, Салых?

— Тюз тюлдю... Сен болгъаенг аллай тели!

— Да къайдам, тейри, мен алай эшитдим... Сюймегенликден айта болурла сора...

— Болгъан а болгъанды, только... алай болмагъанды.

— Къалай болгъанды да?

— Мен ачханы, институтха тюшгюнчю тюл, тюшгенден сора бергенме...

— Нек?

— Къыстаб иймесинле деб...

* * *

— Базар болсун, алан?

— Ой, сау бол!

— Не сатаса былайгъа къысылыб?

— Джукъ да огъай...

— Къалай джукъ да огъай? Мен кёре турама да не сатханынгы?!

— Да кёре тура эсенг, соруу бериб нек къандыраса да?

— Джашыртын сатыу этген къылыгъынг барды, аны ючюн!..

— Да сен урлаб алгъан затларынгы, джашыртын сатмай, турутунлу сатаса?!.

* * *

— Бу адам — не адамды, аланла?

— Ревизорубуз...

— Да бу дынгырдаб турады да?

— Дынгырдамагъа къой, сени анда не ишинг барды?!

— Да бу сыфат бла бу ревизияны къаллайла бардырлыкъды?

— Не ревизияды ол? Тамбла аязыса, биз нени айтсакъ, ол аны джазыб барлыкъды!

— Сиз терс айта эсегиз а?

— Да тюз айтырыкъ болубму кийиргенбиз сора муну бу сыфатха?!

* * *

— Неди алан бу къойнунга тыгъыб баргъанынг?

— Неме кесекчикди...

— Айыб тюлмюдю, тамада къуллукъчулары бызны бири, къойнунга «неме кесекчикни» сугъуб барыргъа!

— Къой дауурну, акъсакъал, тамада кеси бергенди...

— Аны эшигинден чыкъсанг а сора, мени эшигиме сугъулуб келмей?...

— Анда кёб сакъларгъа керек боллукъ эди...

— Нек?

— Алайтын чыгъаргъа деб келиб тургъанланы учу-къыйыры джокъ эди...

* * *

— Сиз былайда не ишлейсиз, акъсакъал?

— Къагъыт складны сакълайма.

— Сиз былайда къарауулукъ этиб башлагъанлы гудулукъ этгенлери ючюн кишини тутханмысыз?

— Ой-ой-ой, бир да сорма, джашым!

— Да сора акт нек джазмагъансыз да?

— Тамадабыз джазма дегенди...

— Нек?

— Къагъытны аяулу этер ючюн...

* * *

— Мен сени орнунгда джангыз бир джылчыкъны бир ишлегеем, къарнаш... Кёрюренг олсагъатда чотну!

— Не этеригенг да?

— Не этеригем этиб?! Ишими тюз бардырлыкъ эдим!

— Ой сени огъесе!.. Мен бир джылны къой эсенг, беш джылны огъунакъ бардырдым ишими тюз, артда терсейтиб къойдула ансы...

— Кимле?

— Адамла...

— Не бла?

— Улху бла!

* * *

— Къайдан чыкъдынг, алан, бери?

— Да келгенме былай... институтха киралсам деб.

— Танышынг-затынг, джууугъунг-тенгинг болуб джугъунг бармыды?

— Джокъду кишим да?

— Билиминг а къалайды?

— Къолай тюлдю...

— Да ненге ышаныб келгенсе сора?

— Бочхама!

* * *

— Джюр, а къыз, Нюрджан, бир таша джерчик билеме да, ары барыб бир хайырчыкъ тюшюрюб келейик.

— Огъай, джаным, менинге хыйлалыкъ джарашмайды...

— Къуджур кёреме, а къыз, сен...

— Нек болама къуджур?

— Да хыйлалыкъ джарашмагъанын къайдан билесе?

— Да ёмюрюм хыйлалыкъ бла озуб барады сора, аны билмесем нени билликме!

* * *

— Былай уллу багъа салыб нек сатасыз бу затланы?

— Учуз излей эсенг, тюкеннге бар да анда ал!

— Да анда сизден джукъ къалмайды...

— Нек къалмайды, бар да къара!

— Биз ишлеген этебиз , очередлеге сюеле турургъа заман табмайбыз.

— Да сизни очередлеге сюеле турургъа заманыгъыз болмагъанын билиб болушургъа деб сатабыз сизге очередсиз!..

* * *

— Ол къолтугъунгдагъы неди, а джаш?

— Къычырма, акка — этчикди!

— Этчик болгъаныи билеме!.. Нек урлаб бараса дейме?

— Урлаб бармайма, акка, тамадагъыздан тилеб алыб барама...

— Къалай берирге упады сора ол келепен?

— Да мен да анга тюнене джаучукъ джалатханем...

— Да сора, экигиз эки заводну тамадасы, къралны тонаб джашаргъа уялмаймысыз?

— Ой акка, алай къалай айтасыз, биринде болмагъанны биринден алгъан къралны тонагъаннгамы саналады сора?!

* * *

— Нек къадалгъанса, тамада, манга?

— Санга къадалмагъанма, къарт, ичгенинге къадалгъанма.

— Ичсем, джукъ урлаб баргъанланы кёбюрек тутама мен!..

— Ичген сагъатынгда кёзюнге экили кёрюнюб кёб бола болурламы, акъсакъал?

— Огъай, тейри, тамада, тюнене сени тутхан сагъатымда сен эки тюленг, джангыз кесингенг!..

* * *

— Джыйылыу бек къуджур халда барды, тейри бюгюн...

— Не къуджурлугъу барды? Бизде джыйылыу хаман да былай барады...

— Баргъаныпа дауум джокъду... Только ол адам гудулукъну юсюнден сёз къозгъагъанында, барыгъыз да энишге-энишге къараб къойдугъуз... Нек этдигиз алай?

— Аны орнуна биз уялыб...

— Нек?

— Да ичибизде андан сора гудучу джокъду.

* * *

— Джангы келген тамада бла мен бир заманлада бирге-бирге ишлеб тургъанбыз...

— Урлагъан да бирге-биргеми эте эдигиз?

— Огъай... Урунганыбыз бирге-бирге болгъанлыкъгъа, урлагъаныбыз башха-башха болуучан эди...

— Къалаай?

— Ол менича уакъ-тюек затлагъа кесин уруб кюрешмеучен эди!..

* * *

— Сен, къарнаш, окъугъан институнгу бетин нек джояса?

— Не этиб джояма?

— Кёб болмай ишлеб тебрегенсе, алай тюлмюдю?

— Алайды...

— Сора джарашдырыб улху алыб нек башлагъанса?

— Алдайса, мен улху алыб башламагъанма!

— Не этиб башлагъанса да?

— Институтха тюшерге деб берген ачхамы ызына къайтарыб башлагъанма!

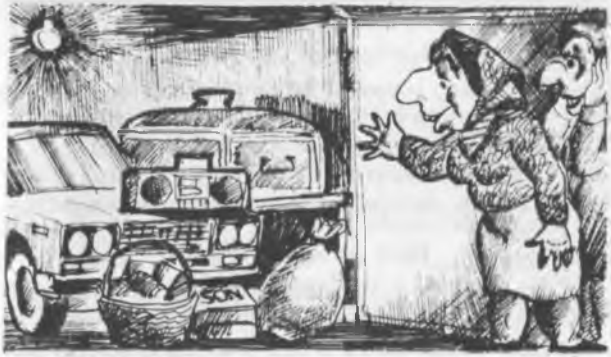

БЕРНЕ—ЮЙДЕГИ БЕГИТМЕЗ..

* * *

— Танг атмай конторгъа нек келгенсе, эгечим?

— Баш немден тарыгъыргъа...

— Тарыгъырча не этгенди сора ол огъурлу адам?

— Не этгенди этиб а, — джангы адет бла чыгъарама къыз дегенди да, башымы къара палахха къойгъанды!

— Къалай?

— Сен кёрген — бернеге деб джыйгъан ачхачыгъыбызгъа кюеуге мешна алыб бергенди да, энди аны юйге джыялмай айланабыз!..

* * *

— Къалын, берне дегенча осал адетлени терк къоратыргъа керекдими дейсе, алан?

— Ангылаталдым эсем, алай айтама!

— Да ол затланы къоратыр ючюн эм аллы бла бир затны къоратыргъа керекди!

— Пенн?

— Баришин!

— Бариш бла бернени арасында къаллай байлам барды сора?

— Ала экиси эгиз къарнашладыла!

— Къалай?

— Да бариш болмаса, берне бла къалынга берирге ачха къайдан табыллыкъды?!.

* * *

— Къайын ананг бла джарашыб джашаялмаймыса, Джаухарат?

— Турама... Тюнене кече бир кесек гурушха болдукъ ансы.

— Нек?

— Да къайдам, кеси дунияны къуяргъа къалгъанынла, мен да ауузума келгенни артха салмай силдедим.

— Да къалай кечиб къойду да ол огъурсуз къатын сени айтханларынгы.

— Да кечмей не этеригед, эшитмесе?

— Эшитдирмей къалай айтдынг да?

— Ичимден...

* * *

— Тоба, къызчыкъ, келинчигибизни халисин бир да джараталмадым...

— Нек, амма? Къачыб келгени ючюнмю?

— Огъай, аны ючюн тюл... Джуукълары чыкъ деб кюрешгенлеринде, бирден эки эталмагъанлары ючюн.

— Тюз айтаса, амма! Мени къачхан тёрем болса, чыкъ дегенлейигизге, шыб деб эрлай чыгъыб къаллыкъма!

— Ой уялмагъан! Алай этерге да уялмазса, тоба, сен!

— Аны ючюн нек чамланаса, амма?

— Бир кере эрден чыкъгъандан сора, экинчи кере сени эрге ким аллыкъ эди?!

* * *

— Кёрдюгюзмю, а къыз, ол ишни? Сен кёрген, Акълима тюкенни алай тургъанлай сибириб кетди!

— Къачан?

— Тюнене...

— Да ол игитда сибиред тюкенни, эрге барлыкъ джети къызы барды сора!

— Аланы бары да эрге барлыкъларын ким айтды?

— Да эрге бармай, къатынмы аллыкъдыла была сора?!

— Тоба, Тотай, халилерине къарайма да — бусагъатдагъы къызла алай этмезле деб да ышаныу джокъду!

* * *

— Джашчыкъ, былай келчи, къулагъынга бир зат шыбырдайым!

— Шыбырдамай айтсанг да боллукъду, келин, айт.

— Сениге Джырыкъланы Джыбыкны келтириб къойсакъ, дауунг боллукъмуду?

— Кимни сюйсегиз да келтиригиз, берне къайгъыны къымылдатмагъыз ансы!

— Ах, мен джарлы, джашчыкъ, тели кёреме сен!..

— Нек?

— Да бернеси ючюн деб дыгалас этеме ансы, ол алындыуну ким башына урады!

* * *

— Бу ариу къызла сеникилемилле, Къызтуума?

— Бизникиле болурла деб турабыз...

— Барына да бирем-бирем къараб чыкъдым, сен кёрген... Бары да шашмай кесиге ушайдыла!

— Къайдам, тоба, тюрсюнлери ушагъанлыкъгъа, халилери ушай болмазмы?

— Неден билесе аны?

— Да, акъыз джарлы, мен былача тенгли заманымда бернеге берлик затларымы саулай да джыйыб бошагъанем...

* * *

— Келининг бла джарашыб джашаяламыса, Келимат?

— Ол джарашыргъа кюрешеди...

— Мен аны сормайма, сени сорама.

— Мени уа бир да сорма...

— Нек?

— Асыры къатыма...

— Нек къатылыкъ этесе сора, биле тургъанлайынга?

— Джашым асыры джумушакъды!

* * *

— Мен газетден келгенме, акъсакъал. Бир сорлугъум бар эди...

— Соругъуз... джууаб табылыр.

— Сизде къалын-берне, бариш-мариш дегенча осал адетле бла кюреш барамыды?

— Бармайды...

— Нек?

— Да бусагъатда бютеу газетлени бетлери ол затлагъа къаршчы джазылгъан материалладан тыкъ-тыкъламады.

— Да ала, джахил адамладыла, газет-мазет окъумайдыла!

— Бу сейир ишге къара, аллахынгы къонагъыма!

— Не сейирлиги барды муну?

— Да кимлеге деб джазыб кюрешесиз сора?!

* * *

— Джашынг джетген кёреме, а къыз, сени!

— Аны нек сагъыннганлыгъынгды, Сафият?

— Да къайдам, келин алгъан тёренг болса, къалын-берне деген затлагъа къалай къарарыкъса экен?

— Къалын берликме, берне аллыкъ тюлме!

— Берне алмазлыкъ болуб, къалын нек бересе сора?

— Мен къалын бермейме...

— Не этесе да?

— Келиними асыраб, уллу къыз этгенлери ючюн аны атасыны-анасыны къыйынларын къайтарама.

* * *

— Алан, къашынгы-башынгы тюйюб турма да, бар да келинчикни къолун тут...

— Тутарны аллы бла, сизге бир сорурум барды...

— Сор, бир да къарама да!

— Бу тиширыучукъ не хата этгенди?

— Джукъ да этмегенди?

— Сора сау кюнню узагъына мюйюшге сюеб нек турасыз да?

— Эрге баргъан кюню ёмюрлюкге эсинде къалыр ючюн...

* * *

— Берне чотну чыртдан да къымылдатмасыпла деб айтдыргъандыла джангы джууукъларынг, Джансурат...

— Да джыйырма джылны ичинде юйге джыйылмай (джыйгъан хапчюгюмю къайры къуярыкъма сора?

— Къайры къуярыкъса, къуюб а! Чыгъарырса да сатарса!

— Ким аллыкъды аланы сора?

— Нек алмайды?

— Модадан эртде чыкъгъанлары бла да къалмай, кюе кесиб бошагъан затладыла!

* * *

— Къайдан табханса, алан бу тюрлю костюмну?

— Бернеге келгенди...

— Аллай бир зат болур ансы, тюкенледе быллай костюм къымылдаб бир да кёрмегенем...

— Не, дипицит затмыды?

— Къайры дефицит болады?

— Да сора быллай бир нек сейирсиндинг да мынга?

— Атамы эллинчи джылда тюшген бир сураты эсиме тюшюб... Анда атам туура ма быллай бир костюмну кийиб турады.

* * *

— Ол ариу Аламатны нек алмадыг, Азамат?

— Мен табу этиб да ала эдим, ала болдула бермеген...

— Кимле?

— Атасы-анасы, джууукълары...

— Нек?

— Берне да салмай, къалын да алмай, джангы адет бла келтирликбиз келинни дегеникде, аналары отдан кёлек кийиб тохтады.

— Нек?

— Туугъан кюнюнден башлаб джер тептериб джыйгъан рысхымы, джангыз къызымы джууукъларына чачмай, ол дуниягъа алыбмы кетерикме деб...

* * *

— Берне, къалын дегенча осал адетле бла кюрешни къаты бардырмасакъ боллукъ тюлдю, къарнаш.

— Бардыргъанны къой, аман халек бардырабыз!..

— Не тюрлениу таныйсыз да?

— Башдан-аякъ бары да тюрлениб бошагъанды...

— Къалай?

— Алгъын турутун бере эдиле бернени, энди ташатын бередиле.

* * *

— Къайын ананг сени бир да бек сюе кёреем, Келимат!..

— Къайдан билесе?

— Сен сабий табхан кюн барыб, сюйюмчюлюк айтханымда, асыры къууаннгандан шашыб кете эди... бир аллах!

— Аны къууандыргъан зат, сабий болмай, башха зат болурму, Болду?

— Не зат?

— Сабийни биргесине барлыкъ берне...

— Алай къалай айтаса, а къыз?

— Да мени алай бек сюе эсе, асыры къууаннгандан шашыб кетерге джетген бла къалыб кетмей, сюйюмчюлюкге бир зат узатса уа сеннге?!.

ДИНИ БАР ДА, ТИНИ ДЖОКЪ..

* * *

— Къатын, о къатын бу къатхан териге мангылайынгы ышыб нек тураса, ха?!

— Тоба де, а киши! Бу къатхан тери тюлдю, — намазлыкъды!

— Сен, юй бийче, кюнден кюнге сейирин айтыб бара кёреме!..

— Не болгъанды?

— Урланыб келген эчкини териси намазлыкъ болуб къалай къалды эрлай?

— Келмеге къой урланыб!.. Мен урланнган териге тюл. уллу аллахны кесине къуллукъ этеме!

* * *

— Бир зат сорургъа боллукъмуду, афенди?

— Нек болмайды, аллахны къулу, сор...

— Ёлген адамны асырагъан сагъатда асыры кёб ассылыкъ эте болурмусуз?

— Не бла?!

— Ёлгенни юйдегисине болушурну орнуна аланы юйлерин суу джуугъанча этиб нек кетесиз?

— Да, хар джердеча, бизни ичибизде да тюбейдиле джаламишле!..

* * *

— Бир адамны юсюнден аноним къагъыт джазаргъа керекбиз, Амин, экибиз да!

— Ким адамны, Ислам?

— Тамадабызны.

— Не зат этгенди сора ол?

— Аллахха ийнанады...

— Къайдан билдинг?

— Сен кёрген — бюгюн экибиз да ауузланыргъа олтургъаныкъда, «бисмилля» деб ашагъанды...

— Керти, аллахынг ючюн?..

— Оллахий да билляхий! Мен муну бир деб бир затын буруб айта эсем, аллах уруб мени къара кёсеу этсин!..

* * *

— Сиз, сыйлы афенди, аллахха къуллукъ этген адамсыз, алаймыды?

— Аллахха шукур,— алайды!

— Сора, бу шайтан суугъа огъайыгъыз джокъду, аны къалай ангыларгъа боллукъду?

— Энди мардасындан оздуруб иймесенг... зараны барды деб билмейме муну да.

— Да буруннгу афендиле бу затны ёмюр дунияларында ауузларына салмагъандыла деб ауаз бергеи сиз тюлмю эдигиз?!

— Бизек!..

— Энди былай нек айтасыз да?!

— Да биз — джангы ёмюрню афендилери-биз, халкъ не зат этсе, аны этерге керекбиз...

* * *

— Къайдан келесе, алан?

— Джукъдан да келмейме! Былайда сени хоншунга садакъа ачхачыкъ узатыб келеме.

— Бош бересиз анга садакъа.

— Нек?

— Ичкичиди!

— Мен садакъаны анга тюл, аллаххаа береме...

— Не ючюн?

— Мени муну кибик мискин этиб джаратмагъаны ючюн.

* * *

— Бу затынга не дейсе, джашчыкъ?

— Онбеш тюмен...

— Да бу бош затха юч къат багъа салыб сатаргъа аллахдан къоркъмаймыса?

— Къоркъмайма...

— Нек?

— Сау сегиз джылны узагъына мени школ-ад аллах джокъду деб юретиб тургъандыла!

— Сора уа?

— Да джокъ затдан къалай къоркъаргъа боллукъду?!

* * *

— Сизде джахиллик бла кюреш къалай барады, алан?

— Арты-аллы да бармайды.

— Нек?

— Да биз джин-мин джокъду дейбиз да?

— Дейбиз...

— Алай эсе, джокъ зат бла къалай кюреширге боллукъду?

— Джокъ зат бла кюреш деб ким айтады санга?

— Къалай дейсе да?

— Джокъ затны бар этерге кюрешиб айланнган къауум бла кюреш, дейме!..

* * *

— Мен, мубарек, сизни айтханыгъыз бла келишалмайма...

— Мен не дейме?

— Джарлы джашагъан къауумгъа болушхан сууаб тюлдю, гюнахды дейсиз!

— Алайды!..

— Нек?

— Да джарлы джашагъан адамгъа болушургъа излесе, кёрмейми турады хар нени да кёрген сыйлы аллах?!.

* * *

— Аферим, джашла, сизге!..

— Нек дегенлигизди?

— Да бек аламат этдигиз атагъызны ашын.

— Болур, акъсакъал... Алая энди биз «джандетден» умут юзерге керекбиз...

— Нек?

— Асыры кёб гюнах алгъанбыз башыбызгъа...

— Къалай?

— Бизни атабыз кеси аджалы бла кетгенди, биз а аны ючюн деб, алты малны джанын алгъанбыз...

* * *

— Намаз этиб, нек кюрешесе, алан, сен?! Алай-алайсыз да джандетге барлыкъ тюлсе сора?!

— Мен джандетге барыр ючюн деб кюрешмейме...

— Не ючюн кюрешесе да?

— Бу дунияда кёбюрек джашар ючюн...

— Намаз этген — бу дунияда кёбмю джашайды сора?

— Игитда джашайды!

— Ангылатыб айт...

— Намаз деген не затды? Къымылдау! Къымылдагъан адам кёб джашарын, сен къой эсенг, гитче сабийчикле огъуна да биледиле!

* * *

— Сизден бир тилегим барды, акъсакъал...

— Тилеген адамны тилегин къабыл этгенден уллу сууаб джокъду адамгъа, айт!..

— Алай эсе, мени да ала барыгъыз маулутха.

— Да сен айтылгъан атеист — маулутха барыб не этериксе?

— Мен атеистлик чотну къойгъанма...

— Къачандан бери?

— Пенсиягъа чыкъгъанлы...

* * *

— Алан, сен хаман, «къуранны хакъына» деб, ант этиб нек тураса?

— Аны нек соргъанлыгъынгды?

— Да, къайдам, сени антларынгы сени ишингде болушхан джерлери-зат боламыды, аны билирге излей эдим...

— Игитда болады!... Болушмасаламы кюрешеме сора мен ант-къурал этиб, тамагъымдан бошаб?!

— Къалайда болушадыла?

— Алдагъан джеримде...

БАШЛАРЫ

Башчы болсанг, башлы бол . . . 8
Къыйсыкъ кишиге — къыркъ кишен 16
Намыссыз адам — насыбсыз . . . 31
Иги юйдеги — элге юлгю 46
Сабийни сезими — сейир 62
Чемерликде чек болмаз 75
Саулукъсуз адам — зауукъсуз . . 91
Джорукъ бузулса — джол джарсыу 103
Ичкичини кюню — кече 117
Баришчини башы бедиш 133
Берне — юйдеги бегитмез 149
Дини бар да, тнии джокъ . . . 158

Ахмат Ибрагимович Кубанов

ЗЕРКАЛО

Миниатюрные диалоги

на карачаевском языке

Редактор А. Дж. Баучиев
Художник Ю. К. Карданов
Художественный редактор Л. А. Асланова
Технические редакторы:
М. Г. Климовская, Т. В. Кишева
Корректоры:
А. И. Лайпанова, Р. И. Джубуева

ИБ № 2227

Сдано в набор 22.08.88.
Подписано к печати 09.01.89. ВУ 36551.
Формат 70x90 1/32. Бумага для множ. аппаратов.
Гарнитура «Литературная». Печать высокая.
Усл. п л. 6,1. Усл. кр.-отт. 6,6. Уч. изд. л. 4,5.
Тираж 5000 экз. Заказ № 4346.
Цена 45 коп.

Ставропольское книжное издательство,
Карачаево-Черкесское отделение,
357100, Черкесск,
пл. Кирова, 23. Дом печати.

Карачаево-Черкесское полиграфобъединение,
357100. Черкесск,
Первомайская, 47.

К 88

Кубанов А. И. Зеркало. Ставроп. книжное изд.-во. Карачаево-Черкесское отделение, 1989.—168 с.

ISBN 5—7644—0006—6.

Книга состоит из сатирико-юмористических миниатюрных диалогов. В них в острой форме высмеивается поведение людей, нарушающих этические нормы и правила социалистического общежития.

84(2-Кар.)7—46.

К $\frac{4702280000-67}{М\ 159(03)-88}$ 60—89

45 коп.